



F  
R  
A  
N  
S  
I  
S  
C  
A  
N  
O  
S



Juleevangeliet

*Magnhild Haalke:*  
DEN VAKRESTE

*Bjørn Rongen:*  
ODELSKJØPET

*Waldemar Brøgger:*  
LETT BLANDING OM NORGE

*John Giæver:*  
«BEKKEN GAR I ENGEN»

*Halldis Moren Vesaas:*  
TO DIKT

*Kåre Holt:*  
BLINDTARMOPERASJONEN  
TO KVINNER I SELBU

*Trygve Bjørgo:*  
DAGEN SPØR

*Biskop Monrad Norderval:*  
CASA DO GAIATO

*Mathilde og Theodor:*  
BABELS TARN

*Ola Jonsmoen:*  
TRE DIKT

*Finn Bjørnseth:*  
VINTERLANDSKAP

*Mikkjel Fønhus:*  
I LØYPA

*Steinn Steinarr:*  
TO SKUGGAR

*P. A. Bredvei:*  
HYENEN OG REVEN

*Onkel Arnes sider:*  
SKRINET MED DET RARE I



ILLUSTRATØRER:

*Nils Aas*

*Trond Andresen*

*Gøsta Hammarlund*

*Unni-Lise Jonsmoen*

*Wenche Norstad*

*Borghild Rud*

*Bjørn Smith-Hald*

Redaktør:

*Kay-Olav Winther*

Redaksjonsnemnd:

*Magnhild Haalke, Kåre Holt og Bjørn Rongen*

Framsavn

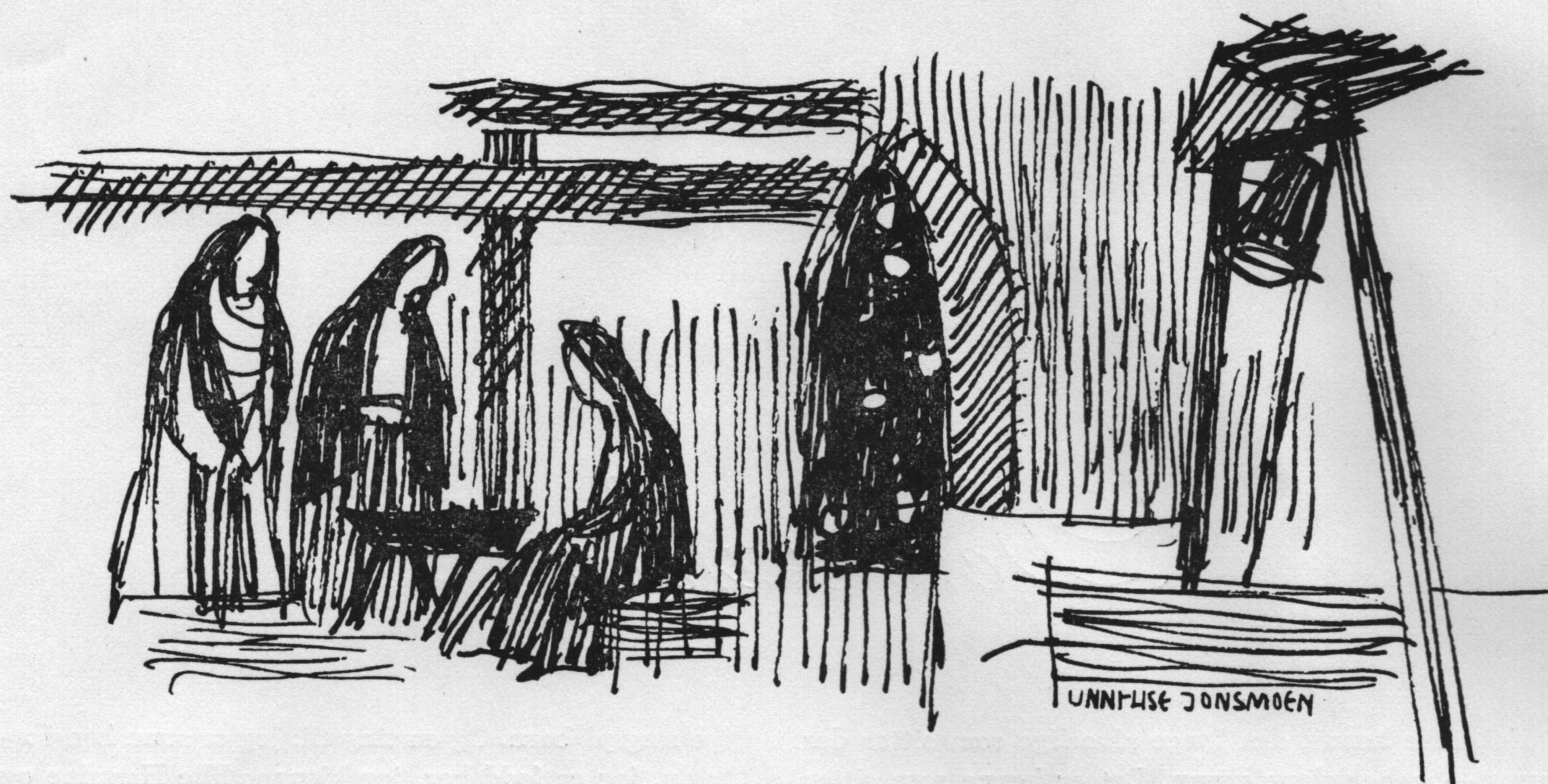
Jula 1964

Gitt ut av

*Landslaget for Språklig Samling*

OSLO





Det skjedde i de dager at det gikk ut bud fra keiser Augustus om at verden skulle skrives inn i manntall.

Dette var den første innskriving i den tid da Kvirinius var landshøvding i Syria og alle reiste for å la seg skrive inn – hver til sin by.

Også Josef dro opp fra byen Nasaret i Galilea til Judea, til Davids by Betlehem, fordi han var av Davids hus og ætt, for å la seg skrive inn der sammen med Maria, sin forlovede, som var med barn.

Og det skjedde mens de var der, at tida kom da Maria skulle føde, og hun fødte sin sønn, den førstefødte og svøpte ham og la ham i ei krybbe, fordi det ikke var plass for dem i herberget.

Og det var noen gjeterere der på stedet som var ute på markene og holdt vakt over hjorden sin. Og se – en Herrens engel stod for dem og Herrens herlighet lyste om dem og de ble meget forferdet.

Men engelen sa til dem: Bli ikke redde, for jeg forkynner dere en stor glede som hele folket skal få del i. For dere er i dag en frelser født! Han er Kristus! Herren i Davids by! Og dette skal dere ha til tegn: Dere skal finne et lite barn som er svøpt, og ligger i ei krybbe!

Og med ett var det hos engelen en himmelsk hærskare, som priste Gud og sa:

*Ære være Gud i det høgste og fred på jorda,  
i mennesker Guds velbehag.*

Da englene igjen var fart opp til himmelen, sa gjeterne til hverandre: La oss gå til Betlehem og se det som er hendt og som Herren har kunngjort for oss!

De skyndte seg av sted og fant både Maria og Josef og barnet som lå i krybba. Og da de hadde fått se det, fortalte de hva engelen hadde sagt. Og alle som hørte det undret seg, men Maria gjømte alt i hjertet sitt og grunnet på det.

*Illustrasjon: UNNI-LISE JONSMOEN*



# Den vakreste

Nei, ikke henne, den lange alvorlige som sitter der fremst—ho har slapp munn. Det er henne som sitter på midtbenken, midt imot oss, blå kjole, lyst hår, blått band over håret, kvite sko. . . se som ho smiler.... henne vil jeg kunne more meg med denne kvelden, tror ikke du det?

Ballet var hos storbonden Erik på Ferstad, stor gard, grom og lysfylt var den store salen med all den vakre ungdommen grenda rådde over. Storbonden på Ferstad bydde ikke bare på værsågod, nei, her var det mat og drikke i overflod, musikk og alt en lysten herre fra byen kunne ha lengsel etter å finne på skjære bondebygda. Og som de sto lent opp til veggen, begge kameratene, lesekameratene, og kjente kor unge de var og kor lystne de var på fest og moro en slik lysflommende kveld i juleferien med månelys og kvit snø ute og julelys og granbar inne — og vakre jenter, syntes det dem lett og oppnåelig alt det livet kunne by på. Men sønnen på Ferstad tenkte litt, før han svarte, lo nesten brydd. —Å, henne, sa han undren. —Nei, det er vesle Hermine det, datter til drengen vår, den yngste på garden, konfirmert denne hausten. Finn deg en annen.

Lille Hermine er så still og blyg av seg, svarer nesten ikke når du spør. Smiler til alt bare—slik er ho.

— Nydelig pike, sa den andre og fikk ikke blikket fra henne.

— Bukk til henne i den røde kjolen du, det er farlig morsom jente. Ho kan svare for seg. Noe å slåss med, omtrent som de du er vant til.

Unge Henrik Pettersen, stud. jur., snart ferdig for sin livsgjerning, drog munnen opp i et grin. Han så lattermildt på den andre.

— Skal du ha henne du, kanskje?

Erik jr. skvatt nesten. Så slo ættestoltheten gjennom ham som en rød bølge: — Jeg har ikke for vane å for-

gripe meg på barn. Og en ting til: jeg er sønn her, forstår du, jeg er fødd her, jeg kjenner lille Hermine og er vokst opp sammen med henne, far hennes kom til oss da jeg var sju år. Lille Hermine er hans eneste barn skjønner du det jeg sier?

Ennå lo ho, der ho satt — til ingenting eller til alt som var, for fans det noe mer morsomt enn å være her, sa ansiktet hennes til den grå veggen ho la det bort til som for å skjule at ho var inne i salen, ho og. Alt inni henne var så uvakt ennå, så hemmelig at ho var rik av det.

Erik jr. kom til å betrakte henne, noe han ikke hadde gjort før, ikke tenkt å gjøre heller. Ho var der bare på garden som en pen ting, var med å gjøre garden staselig, enten ho sto der og lokte ei dør eller bar noe ut og inn, som lærlingen til den gamle husholdersken. Sannelig var ho søt, der ho satt, dette løynde smilet i munnvika, som en blomst så ferdig til å springe ut. Munnen hennes var brei og god å se på, fast og — ja så underlig hennes ennå — munn bare for henne. Det var noe så rart ved munnen hennes, den drog. Ventet den på noe som skulle hende? Den hadde visst ikke vært med på større eventyret — slik så den ut, liksom så bare hennes egen, den smilte til noe som ingen så. Eller til ingen ting. Underlig å se. Erik jr. skvatt til da vennen kviskra litt spydig noen få ord, lågt til ham: — Nåjo, øynene dine er tydelige nok, jeg får finne meg en annen. Har du den røde i nærheten? Jeg skal da ikke trø for nær det som er ditt.

Men han drygde likevel, for vennen Erik gikk med ett sin veg, uten et ord, rask og rank som han var ergelig. Han gikk rett over garden til mormorens hus, der Ranveig sto og strøk en lys kjole.

— Kommer du, Ranveig?

— Straks Erik. Mormor er i seng. Og kjolen er i stand - med brannrødt belte. Ranveig hadde skinnende







svart hår, svart så det kunne grøsse i en, og så lyse øyne noen kunne se i et menneskeansikt. Smilte så sikker i sitt. — Ville du meg noenting, fetter? Han sto litt og så på henne, tidde. Smilte. — Ta deg av vennen min i kveld, han er lysten på leik. Du kan den kunsten. Ranveig la de lyse øynene sine litt skrått og fulle av skøy.

— Og du? Har ikke du lyst til å trøy i kveld du da?

— Jeg er visevert. Far går tidlig i seng. Dessuten så — ja, gjør du det? Om litt var det som hele garden reiste seg og snakket og sang med alle sine bjelker og fjøler og fuger. Romma var fylt av liv, ingen dør sto lukket. Gleda var kommet så mangfoldig til gards at det ljomte. Månen sto over tuntreet og skrattet med full-åpent gap, fjellhompene skinte som de var støypt i sølv. Og Ranveig hadde stort mynde denne kvelden som eneste unge kvinne av slekta. Ho hadde øynene sine overalt og på alle. Her skulle være glede.

Men lille Hermine satt bare der og lo stilt inni seg. Ho hadde danset med vennen til kandidaten, utenkt stor hending for henne. Han spurte om ho lo slik støtt. Jo, ho gjorde visst det, men ellers så visste ho ikke rett, her var så rart i kveld som det aldri hadde vært før, sa ho i tillit.

— Var det det? Alt var da ikke så morsomt, prøvde han seg.

— Jo, hadde ho svart. Og så lo ho enda mer. Nei, hadde han sagt, som nå bare den tingen at han skulle reise til byen igjen — og ikke få se henne mer, kanskje. Var ikke det trist da — nå når de hadde det så fint her? Ho strøk seg over ansiktet og vart eldende rød, svarte ikke det slag. Da kom Ranveig og hentet ham: — Dans med meg, sa ho underlig myndig. Hermine satt og så etter dem, nesten tumlen i hodet. Gapte litt forsagt, så etter dem som ho hadde mistet noenting. Sa han ikke: sørgelig? Jo, det sa han, aldeles tydelig og det. Orda før som en ild gjennom henne. At ho skulle være her — sørgelig det, sa han — når han måtte reise, sa han. Reise fra henne liksom — nei, det sa han ikke. Men det var som det hørt slik.

Hermine danste med kandidaten. Han var som en snill bror å snakke med. — Du er så alvorlig, liker du ikke å danse med meg? — Nei, er jeg det da? Han — spurte korfor jeg lo, han. — Og så sa han? Nå du, bare si det til meg. Du vet da du kan det?

— Ja — jo, det kan jeg vel det, men — det er visst ikke noe å si til noen. — Så, si det du, lille Hermine. Du kjenner da meg så godt at du kan det? — Ja, sørgelig — sa han.

— At du lo?

— Nei, ikke det nei — noe annet — noe hemmelig, sa lille Hermine og pustet langt ut, torte ikke se på ham — torte ikke svinge seg heller, snublet. Han ristet henne i skuldrene med begge hendene og var streng, nesten.

— Lille Hermine, lås døra di i natt, hører du det jeg sier!

Ho stirret på ham med stort gap, så smilte ho og vart rød igjen.

— Fins ikke noen lås for den døra, så.

— Lille Hermine, hør et eventyr: En ung, fin ulv fikk øye på et lite lam. Han smattet med kjevne og fikk lyst på det lammet. Lammet vart skygg og sprang unna, men ulven fór bare etter, stilte seg i veggen for det og sa mange fine ord til lammet som lammet ikke skjønnte, for det hadde ikke kjent noen ulv ennå. Med ett stilte han seg i veggen for det, så det kom ingen veg: Du har så eie fint et blikk du, sa han til lammet.

— Det vet jeg ikke noe om, svarte lammet. Ingen har sagt meg det før.

— Vil du ikke gi meg det blikket som det skinner både himmel og jord i, sa ulven, og stirret glupsk på lammet. Men da vart lammet enda reddere og ville fly sin veg. Men når ulven setter seg fore å ville noe, så har lammet liten sjanse.

— Tok han det kanskje? hikstet lille Hermine. Kandidaten nikket tungt.

Musikken spilte og dansen gikk. Kandidatens venn danste igjen med Hermine. Ho lo ikke så mye nå. En mørk tyngsel brann i brystet. At det ikke kom noen og reddet lammet, sa det i henne. Men ho fikk rare ord i ørene.

— Fjellfru, stokkrose, blå anemone...

— Anemone, er ikke det en liten, fin fugl det?

— Neida... lita frøken... som du, vokser vill... eller i hager... vakker som dagen... som himmel-lyset om våren... som... som...

— Hysj med deg. Bare tull det der... korfor sier du det til meg?

— Skal komme og fortelle deg det... etter dansen når alle er gått... når lyset er slokt... når...

Ho satt ved veggen på plassen sin, ør og vill og varm. Øynene lukt, munnen ikke lenger bare hennes. Lynet hadde rørt den, svidd den. Ho var bare ild og glo nå. Raset var satt inn over henne.

Han danste med Ranveig. De pratet og lo, men det gjorde ikke noe.

— Når lyset slokkes... vakker som dagranda... anemone... fjellfru... stokkrose.

— — —

— Hermine, ligg hos mormor i natt. Vil du? Ranveig hadde så alvorsomme øyne.

— Jeg kan visst ikke... skal tidlig opp i morgen... rydde i salene... vaske og... vaske og... nei, det kan jeg visst ikke, jeg nei...

— Jeg rydder salene. Du ligger hos mormor. Ranveig gikk. Hermine holdt pusten.

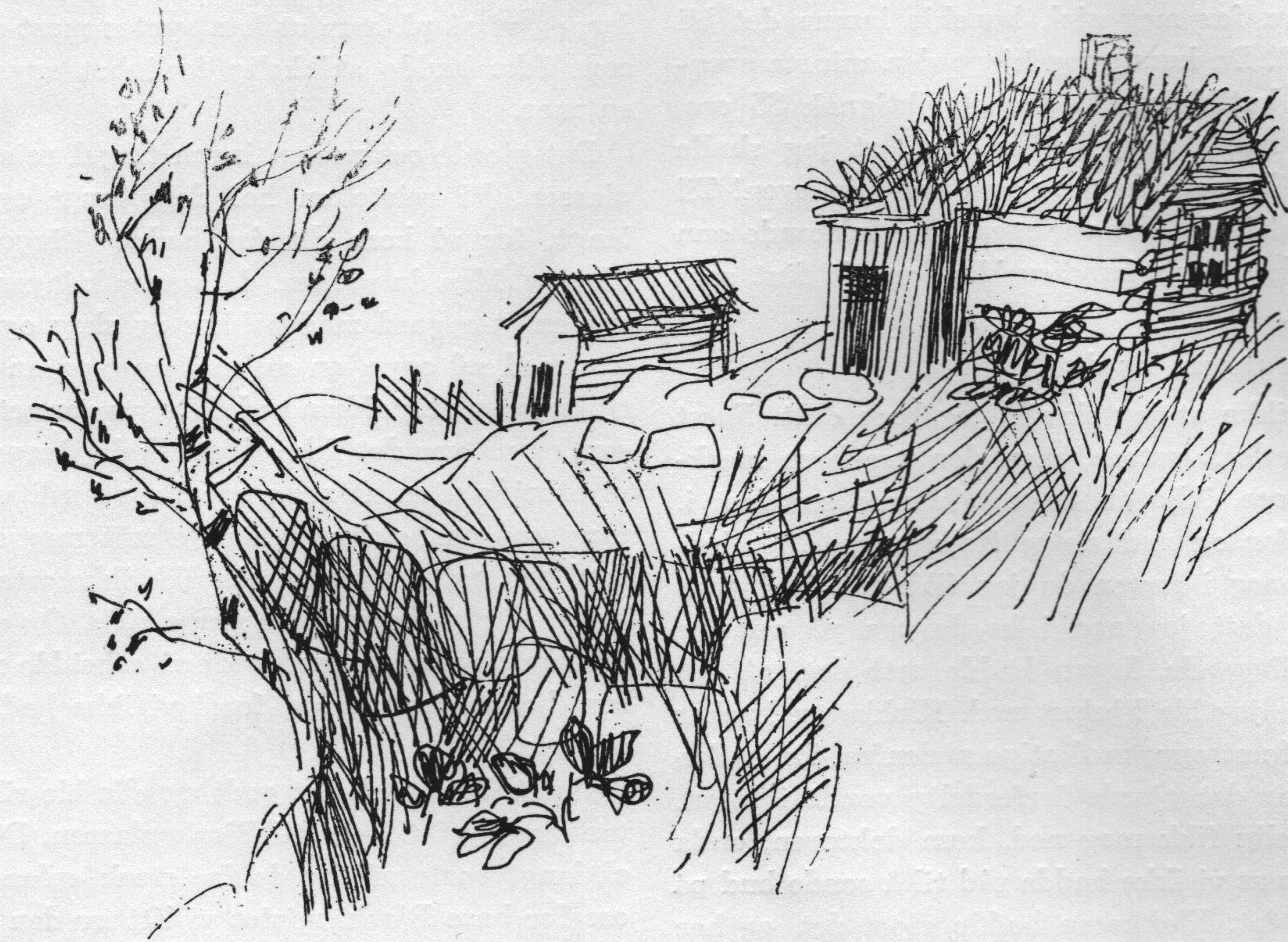
— — —

Neste morgen spiste bare Erik og Ranveig frokost sammen. Han undret seg. — Du er så lattermild i dag, Ranveig. Hadde du det så morsomt med min venn? — Aldeles uventet morsomt. Jeg hadde tilmed besøk i natt. Jeg bare sa at juvelskrinet var flyttet. Du skulle sett et ansikt, Erik. Takk skal du har for tipset. Vi lærte visst en hel del begge to.

Utpå dagen tok begge studiekameratene en trenings-tur i fjellet på ski noen få dager — resten av ferien løp pent og uten flere forsøk på rov.

Men det tok noen tid før lille Hermine lo.





# ODELSKJØPET

Den tunge mannen satt med lensmannsbrevet i neven, han så på den steile underskriften og kjente plutselig igjen sin barndoms bygd. Lensmannsbokstavene var like steile og bratte som bygda. Og han hadde nok ikke kjent igjen brevskriveren, enda han pleide å være flink til å snuse ut tingene. Det var en annonse i et lite lokalblad som hadde fått ham til å skrive til lensmannen, det var tillyst «auktion» på hans barndomsheim, Børkeplassen, og han hadde skrevet til lensmannen at han var interessert. Hva han ville med den? Tja, et ønske kanskje, et romantisk innfall, stedet han var vokst opp på bar han alltid i seg, i kjærlighet eller hat... En liten plass oppå en fjellskrent, små steinete jorder der far og mor hadde slitt seg ut, helseløse, helt til mor døde en natt av slag og ble borte. Da rømte de fra jordene de hadde brutt, da dro de fra utsynet ned til feitbygda og alle markjordbæra som hang livsfarlige og lokket utover skrenter og

hamrer. Han satt og kjente gikta, han hadde ennå Plassen i skrotten, men likevel, det var noe med odelen. Og han var blitt en velholden mann, så det kostet ham ikke annet enn pengene. Henrik Børkeplassen var ingen husmannsgutt lenger, men velslått etter slit og noen lykkede spekulasjoner den tida skog og jord ikke var noe verd. Nå var de det.

Han satt i storstua og så på brevet, minnene fulgte med. Han lå atter på skrenten og tøyde seg etter markjordbær, han og Nils og Marit, de holdt ham i hver sin fot, dypt under fosset elva. Og så gikk det helst bra, gjestene på turisthotellet der nede kjøpte villig jordbærstråa. Jo, Marit var så flink til å få dem pene, samme fargen, 40 bær på strået, 25 øre fikk de av snille gamle damer på den store terrassen utenfor hotellet. Mye klatring og livsfare for hvert enkelt av de 40 bæra, men så var 25 øre mange penger på Børkeplassen. Det visste kanskje ikke turi-

AV BJØRN RONGEN

Illustrasjoner av UNNI-LISE JONSMOEN



stene. De pruttet riktignok aldri, men det kom vel av at de syntes synd i den fillete buksa hans når han hadde vært oppi verste fjellet.

— Jo, jeg husker sommerdagen da taket glapp. Det var regn, fjellet var sleipt og glatt — og jeg var aleine. Jeg visste om et sted der vi ikke hadde plukket, der vokste ei tett stripe jordbærtæger ut fra en liten heller, men bratt og farlig. Jeg ville ha disse markbæra for meg sjøl, kanskje kunne det bli to-tre hele strå. Da kunne jeg kjøpe den minste svenskepungen på butikken, den kostet riktignok 85 øre, men drengen bak disken hadde sagt, at jeg skulle få den for 75. En svenskepung som var min egen! Til å samle kapital i! Ja, det var mest mer lokkende enn søt drops og lakris og kandissukker og alt fint som fantes på bua.

Det var den dagen jeg datt.

Jeg husker ikke at jeg skreik, jeg bare datt. Først ned på den vesle avsatsen, men der var bare markjordbær og mose, ikke en busk å klamre seg fast i. Jeg rauset utfor og ned slette fjellveggen, fikk heldigvis snudd meg i farten da jeg fikk tak i ei grop i fjellsida, så datt jeg ned i harde ura på venstre foten og ble liggende. Ingen hadde sett det, så det varte lenge før jeg ble hjulpet ned. Klokkeren husker jeg, han kom først opp, med stige nedenfra. Da hadde jeg skreket, for det gjorde forferdelig vondt i foten. Og da de endelig fikk meg ned, kom doktoren, enda jeg godt visste at vi ikke hadde råd til å sende bud på doktor for en fot. Klokkeren hadde gjort det, og her nyttet ingen bønn: Jeg ble sendt rett på sykehuset, til byen, de sa det gjaldt livet. Det gjaldt det nok ikke, men det tok lang tid, og jeg lå med spreng og strekk og far og mor kom og så fremmede ut i det kvite sykehuset. Mor gråt, men far strøk meg over hodet og sa: Går det bra med deg, Henrik?

Siden ble jeg sendt heim på krykker. De så på meg, jeg gikk ikke utenfor Bjørkeplassen på et halvt år, leste leksene heime og gjorde meg verre enn jeg var, for jeg ville ikke på skolen med krykkene. Og da jeg endelig langsomt begynte å hinke rundt, haltet jeg, for hofta var grodd galt sammen, og ene foten var lengre enn den andre... å jo. Spør om slikt... om jeg husket det! Jeg så på Gråberget, det het slik, og jeg hatet det. Jeg satt på Plassen og stirret ned på Hotellet og hagen og bua og visste at dit kom jeg aldri mer med markjordbær, jeg fikk aldri noengang den svenskepungen betjenten hadde lovt meg til billig pris, og jeg ble aldri lik de andre guttene mer... nei, og jeg var glad da vi skulle reise fra hele Bjørkeplassen, fordi far ikke orket å være der lenger etter at mor var død. —

— Men mor er vel ikke død, hun som ikke var sjuk? spurte vi.

— Det var slag, sa far.

— Hva er slag? sa Marit. Jeg var flau på Marits vegne, hun gråt ute også. — Slo hun seg?

— Det er en som er utslitt, sa far, og da han sa

det, så han ut på den vesle plassen som han og mor hadde ryddet for stein, nå lå den veldige steinhau- gen i den dype dokka nedenfor det vesle fjøset der vi hadde to kyr og noen sauer, og så strøk han Marit over det gule håret.

At mor var utslitt kunne vi forstå.

— Men du da, du er vel òg utslitt, far? sa jeg.

— Å ja, gutten min, men slikt rår en ikke for, sa far, og vi så på ham at han syntes mest synd på meg, som ikke hadde skikkelig førlighet engang, og uten en mor.

Det gjorde oss nesten ingen ting å reise fra Bjørkeplassen. Vi reiste en hel dag, langt og lengre enn langt, før vi kom dit far hadde tinget denne nye plassen. Men du verden, det var nok ingen plass — det var en stor gard med bakker og skog og elv og store hus med sal oppe, en sal mot aust og en mot vest, og tre stuer med kjøkken nede! Det var annet enn på Plassen, og nå var det ikke så vanskelig lenger, her kunne vi arbeide uten at noen ertet oss fordi vi ikke hadde mor med oss, og ingen hadde sett meg annerleis enn med den halte foten, så de fikk ikke erte meg for det heller. Og så begynte den nye tida. Og så vokste det mellom nevene på oss, fordi vi arbeidde mer enn dem som bodde der fra før, fordi vi ikke hadde noe annet å gjøre.

Først da vi fikk det godt og alle ble rikere, begynte tankene å gå tilbake til Bjørkeplassen. Det var liksom så langt borte nå, og da far strøk «plassen» og kalte oss for bare Bjørk, mistet vi litt av den også. Henrik Bjørk, det var så kort, så hardt. Men det var altså meg etterpå. Nils dro først hjemmefra, så ble Marit gift, og far så på meg etterpå og sa:

— Det er godt vi har en skikkelig gard, så kan du arve den du som ikke har så lett for å finne annet arbeid.

Det beit seg fast i meg, jeg skulle vel klare meg! Og da Nils hadde kjøpt sag og tømmerforretning som ble for liten for ham, fikk jeg overta den da jeg var ferdig med ungdomsskolen. Jeg skulle vise dem at jeg kunne klare meg. Og jeg klarte jo det bedre enn noen ventet, for det var ingen sak å bli gift her vi var nye, enda jeg haltet og hadde vondt hver gang det var værskifte. Britte var gardjente, og vi fikk Nesgarden i arv.

Det var da, etter at alt gikk så fint og jeg ikke hadde bruk for svenskepung, men pengeskap, da begynte jeg å holde lokalbladet og lese hva som hendte hjemme. Hjemme, det sa far og. Bjørkeplassen ble hjemme, det nyttet ikke å stryke ut Plassen. En kan ikke stryke ut drømmen, selv om en blir hardere og kaldere og lærer å tjene penger. Det gjorde ikke samme inntrykket da kona døde heller, ingen barn var kommet, og Britte var nesten fremmed den dagen hun ble kjørt til den gamle gravplassen for Nesfolka. De ville ha meg til å bytte navn en stund, kalle meg Nes etter garden hennes. Men nei, jeg mente det kunne klare seg med Bjørk, en skal ikke bytte navn så mange ganger.

— Har du byttet før da? spurte de nysgjerrig.





— Ja, litt, svarte jeg. — Far har strøket Plassen.

Da spurte de ikke mer. Det var liksom de ikke ønsket å vite hvor vi kom fra, bra folk var vi, men hvor kom vi fra? Det ble ikke mer snakk om navn — og nå satt jeg og hadde mange karer som jobbet hos meg, jeg førte bare bøkene og drømte om Bjørkeplassen og hotellet i dalen der turistene ikke gjorde guds skapte grann, men bare dovnet seg og brukte penger. Det ble et behov og et sagn, en dag kunne det være artig å bu der og ligge og dovne seg mellom turistene, ikke gjøre guds skapte grann og bare stirre opp til Bjørkeplassen, gå innom butikken og spørre om de hadde svenskepunger, kjøpe alle svenskepunger det fantes og dele ut til små fattige unger som solgte markjordbær.

Ikke sant? Var det hat eller kjærlighet? Det visste han ikke. Det var bare en uro som satt der og vokste jo eldre og rikere han ble.

Og så var Bjørkeplassen en dag i avisa, auksjon på Plassen den og den dag og dato, fra lensmannen.

Han skreiv dit, spurte om prisen, fikk oppgitt en takst.

Han skreiv en gang til, bød denne taksten usett. Ærbødigst.

Men da hadde nok lensmannen fått betenkeligheter,

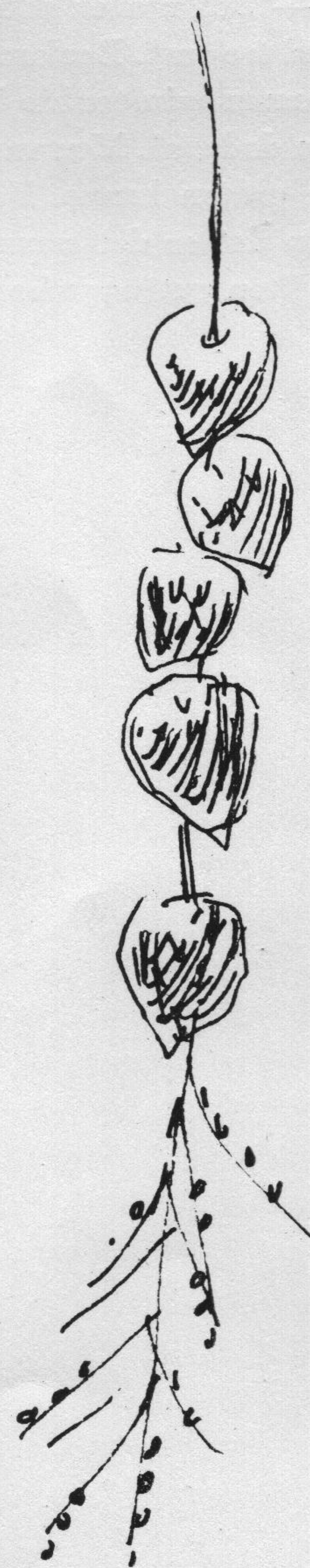
den luringen. Øynet han en gullgruve, fortjeneste? Vel, det skulle han bli blå for, ingen ublu pris, ingen juksing med en som hadde båret stein på Bjørkeplassen fra han kunne stabbe og gå. Lensmannen skulle aldeles ikke få fritt spill. Den dagen Plassen skulle under hammeren ville han personlig være der, by og overby. Han ville eie Bjørkeplassen, bare som en hevn — eller var det kjærlighet? Han burde være takknemlig mot plassen som jagde ham hjemmefra. Plassen som kostet ham en mor og . . . en fot. Nei, han var det ikke. Han hadde bare fått det i seg som en uro da han ikke hadde bruk for plassen, da den lå der og var ham aldeles uvedkommende!

Og så en dag står han utenfor hotellet og ser dit opp. Han ser forundret — det er ikke slik han har tenkt seg det. Husa er mindre, yrende små. Og fjellet reiser seg ikke himmelhøgt, det er i grunnen ikke høgt engang, bare bratt, steinet. Hotellet er heller ikke så fryktelig stort og fint, og bua i kjelleren, der han stirrer inn, er et lite mørkt hull med en disk med glass i, noen kjøler under taket og sildetønner på golvet. Jaså, her var det de hadde svenskepunger altså. De kjente ham nok ikke, noen. De så på ham i hotellet, tilbød rom med dusj, eller billigere? Det var alright, det spilte ingen rolle, Bjørk, ja, Henr. Bjørk. Takk. Og så gikk han

vaggende ut på den store verandaen og satte seg i en stol som snudde mot fjellet — herfra kunne han granske hver sprekk og hvert strå opp mot Bjørkeplassen som turist så mye han ville. Han la hendene sammen, lukket øynene, var det slik den gangen også? Noen få gjester satt og halvsov, et par gamle damer leste i bøker, det var stille. Hva ville han nå med denne Plassen, bare på trass? Ja? Sola sto fra høy himmel, det var latter fra unge i onna rundt på bakkene, han kunne høre det hauke fra Voll og Åsen, nye folk alle steder. Og så står han der plutselig, en liten freknet kar i tiårsalderen, med lange markjordbærstrå og skal selge til damene først, litt sky kommer han bort til Henr. Bjørk og spør: Nye markjordbær? Vil du kjøpe?

— Hva koster de nå? En krone strået. Jasså, jojo, tidene endrer seg. Har du funnet dem i skogen, gutt? Hva heter du?

—Henrik, svarer han, litt redd den morske karen som har ene foten strakt ut på plenen mens han roter etter penger i lomma.





— Det heter jamen jeg og. Hvor bor du, Henrik?

— Der oppe på Bjørkeplassen.

— Nei, vel? Og der er jordbær?

— Å ja, masse i sommer — langs hele skrenten.

— Er det ikke farlig å plukke der, gutt? Jeg tar de fem stråa.

— Alle fem? Å nei, det er ikke så farlig. Og mor veit ikke om det.

— Mor, sier du? Det er vel far som er sint, om han får vite det?

— Nei, far blir ikke sint mer. Han døde, han, så det er bare mor og oss tre, Lisbet og Elin og jeg. Vi skal forresten flytte, sier mor, for vi har ikke penger til et lån og ... tar du alle, sant?

— Jasså, sier den fremmede og ser på gutten, tar ham i armen og smiler og deler bæra med ham og får ham til å fortelle en lang saga om dem på Bjørkeplassen, et slitets sted, fremdeles. Og da gutten skal gå heim til mor med femkroningen, slår han lag, halter seg opp stien til huset uten å kjenne noe hat, bare en viss, rar glede, at det bor folk her. Litt forundret blir hun, mor Bjørkeplassen, da den fremmede er så kjent i tunet, ja, han går inn i fjøset og på låven og spør om alt mulig og vil vite om Ellen Bjørkeplassen virkelig vil bo her, hvis hun kan, med ungene?

— Det nytter ikke, sier hun bare, uten penger og med tre små. Banken kan ikke ha det drivende slik, og mannen min tenkte han skulle få tjent plassen fri før han døde, så. Men var det ikke for det, ville vi ... og så tar gråten henne. Han kan ikke huske henne fra før, men det er det samme, så lenge det er siden han var en liten guttunge her i tunet.

På auksjonen dagen etter er noen karer møtt fram. De ser på en fremmed, lensmannen kjenner ham ikke, det er så lenge sia, og han likner ikke på morsfolket sitt, så lensmannen kan ta ham.

— To tusen, sier det, for Bjørkeplassen. Ja, jeg har bud på tre, sier lensmannen, men det er ikke fast. Jeg byr tre, sier han, den fremmede. Det er kontant mot tilslag, sier lensmannen, for sikkerhets skyld. Tretusen-ethundre, sier det, en som vil ha skogsretten og beite- retten. Plassen er ikke stort verd. Og trefem, sier han rolig, det er stille i kontoret. Det spør om konsesjon, sier lensmannen advarende til den fremmede, det spør. Men trefem er budt. Jeg gir ikke mer, sier den andre, og hammeren slår i bordet. Hva var navnet? spør lensmannen, mens den fremmede teller opp sedler, en, to, tre tusensedler, og femhundre.

— Henrik Bjørkeplassen, sier den fremmede rolig.

— Bjørkeplassen? Heter De det?

— Tja, jeg tenkte på gutten der borte, sønnen til enka. Sett plassen på ham, og så gi meg kvittering på beløpet og ta med omkostninger, lensmann. Det er ikke riktig kjøp, dette, men en slags gjenkjøp, ser De.

Nei, de kjente ham ikke. Enka kom ned på hotellet dagen etter for å takke, og for å få kvitteringen. Det var så rart, han så ikke på henne, han så bare på vesle Henrik og lo litt og la en neve på håret hans og sa:

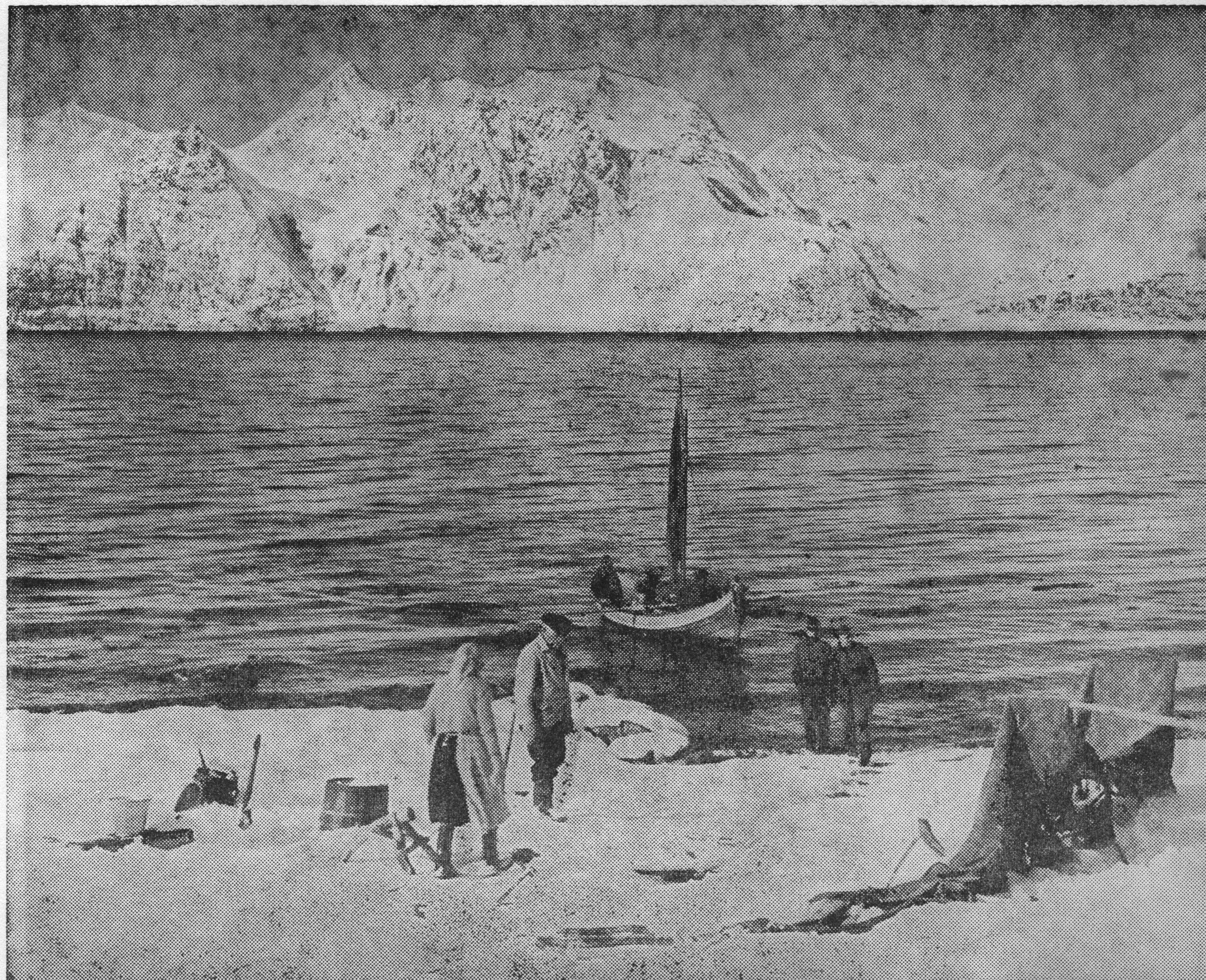
— Nå akter du deg der oppe, når du ser etter jordbæra, gutt.

— Ja, svarte gutten. — Jeg har et strå med til deg, det siste. Men det skal ikke koste deg noe, du skal få det som gave.

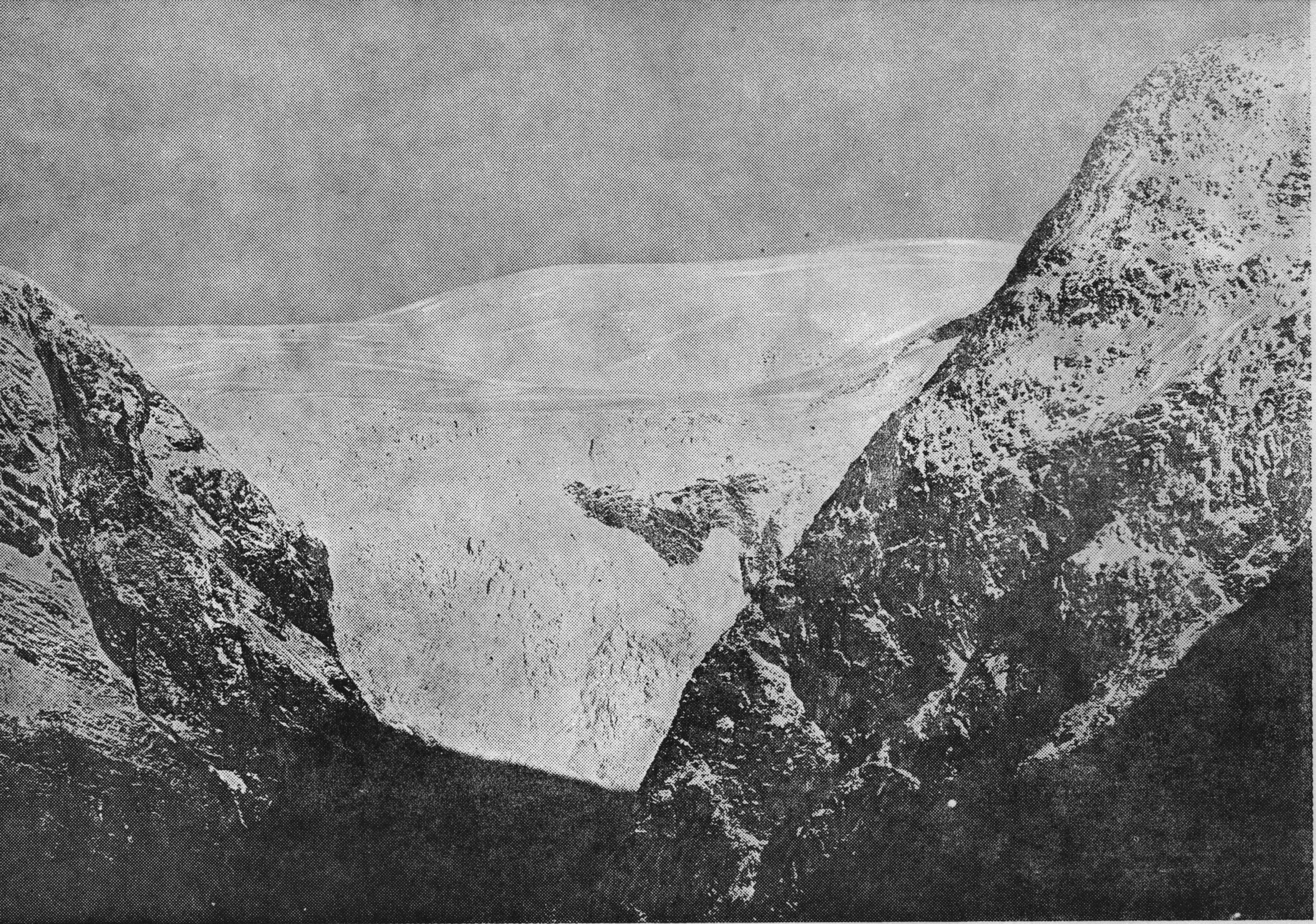


LETT  
BLANDING  
OM  
NORGE

*WALDEMAR BRØGGER*







«Gamle mor Norge», sier vi, og ser for oss ei gammel kone som står og steller i kjøkkenkrå. Men ordet er kanskje mindre treffende nå enn noensinne. Skulle vi ligne Norge av i dag med noe, måtte det ikke være med ei krøkt og sliten gammel kone i en fattig og forblåst avkrok av verda, men med ei ung og ferm jente som framtida har fridd til, og som har gitt ham sitt ja.

Men noe gammalt er det jo ved Norge likevel: Sjølve den harde fjellgrunnen.

Ja, dei gamle fjell i syningom, vil De kanskje si. De er alltid eins å sjå, og har vel stått som de står fra de eldste tider.

Å nei. Det er ikke fjella som er gamle, det er fjellgrunnen. Sjølve stoffet de er gjort av. De ytre formene derimot, fjella som de ser ut nå, de er ganske nye. Rondane, for eksempel, er meisla ut av den urgamle fjellgrunnen i de siste hundre tusen åra eller mindre. Før det var de bare noen såteaktige hauger som ikke nådde så svært høgt opp over det bølgende slettelandet omkring. Og Moskenesøya i Lofoten, den fineste komposisjon av botner, egger og tinder i hele verda, er ikke det spor eldre.

For det gamle fjellandet Norge, det som hadde topper like høge som toppene i Alpene og Pyreneene i dag, det ble til for 4-500 millioner år sia og var slitt ned til et mer eller mindre flatt land for 40-50 millioner år sia. Og hvis det var blitt liggende slik, ville vi vært et lav-

landsfolk uten jutuler og riser, bergtatte menn og huld-rer. Men landet tok til å stige — skal vi si: som ei nyskapt gudinne av det salte hav? Stinginga gikk langsomt for seg; men om det bare var en halv millimeter om året, så monnet det gjennom årmillionene. I hvert fall ligger de få restene av det gamle slettelandet som ennå finnes i 1700-1900 meters høyde — det er toppen av Hallingskarvet og plataet under Jostedalbreen. Noe yngre flater finnes på Hardangervidda, men ellers har dalene gravd seg djupt ned i gamlelandet, og det er istida i den siste årmillionen som har meisla ut landskapet slik vi ser det i dag.

Hvor gammel er nå berggrunnen på forskjellige steder i landet? Jeg skriver det ikke her, hvis De har moro av å gjette, men former i stedet noen spørsmål, og svarea finner De på siste tekstsida.

1. Hvor fins den eldste berggrunnen i Norge?
- 2) Og hvor finner vi den yngste berggrunnen?
- 3) Hvor er berggrunnen eldst, på austsida eller på vestsida av Oslofjorden?

Isen meisla ut landet, ja, men den utrettelige skuringa og slipinga fikk størst virkning der hvor fjellgrunnen var minst motstandsdyktig. Derfor står de hardere delene av den gamle jordskorpa igjen som fjellpartier mellom til dels djupe daler. Kvartsitt er en svært hard og slitesterk bergart, laga — eller skal vi si pressa og sveisa ihop — av sand fra lengst forsvunne



sjøer og strender. Norefjell, Blefjell og Gausta er slike kvartsittmasser — og både ved Heddalsvatnet i Telemark og i den urgamle sandsteinen i Trysil kan vi ennå se merker etter bølgeslag fra ei tid da det ikke fantes dyreliv og kanskje heller ikke planteliv på jorda. Men vel så slitesterk som kvartsitt er gabbro, og det er denne bergarten som bygger opp det meste av Jotunheimen, hvor nesten alle Norges topper over 2000 meter finnes.

- 4) Hvor i Norge utenfor Jotunheimen finnes topper over 2000 m?
- 5) Hvilken topp er den høyeste i Nord-Norge?
- 6) Hvor ligger Gaissene?

Isen gravde også ut djupe trau i dalene, trau som er så djupe at hvor mye sand og slam elvene enn fører ut i dem, vil de ikke bli fylt igjen på tusener og tusener av år. Og lenger ute gravde isen seg så djupt ned at dalbotnen nå ligger under havflata, og vi kaller det ikke daler, men fjorder.

- 7) Europas fire djupeste innsjøer ligger i Norge. Hvilke er det?
- 8) Vestfjorden i Nordland regnes ikke som en fjord i vanlig mening, men er egentlig et havstykke, og Hardangerfjorden begynner først mellom Skorpogavlen og Stonganes. Hvilke tre fjorder er da Norges lengste?
- 9) Mjøsa er Norges største vatn. Hvilket er det nest største?

Det er god grunn til å tro at Norge før istida var dekt av svære, tjukke jordmasser, som alle slags planter kunne gro i, dersom klimaet ellers tillot det. Men isen strøk av gårde med alt sammen, og det jordsmonnet som er i Norge nå, er laga etterpå. Og det er svært forskjellig på de ulike steder, men oftest i nær slekt med berggrunnen i naboskapet. På harde bergarter, som forvitrer seint, er jorda mest skrinnet og ofte næringsfattig. Men der hvor berggrunnen er fra den geologiske

perioden som strakte seg fra kambrium til silur, kan jordsmonnet bli førsteklasse. I Norge ligger det et mektig belte av kambro-siluriske bergarter helt fra Stavangerkanten over Hardangervidda og høyfjellsstrøka til Trøndelag og videre gjennom Nordland og Troms til Kvænangen. Det er bare den ulempen ved det at disse områdene enten ligger for høgt eller for langt nord til å bli jordbruksstrøk. Bare i Trøndelag ligger frodige og gilde bygder på kambro-silurisk jordsmonn.

- 10) En regner at det på Østlandet bare finnes fem «silurbygder». Hvilke er det?
- 11) Hvilken kommune hadde ved siste jordbruks telling det største jordbærealet i Norge?
- 12) Hvilken kommune hadde ved siste jordbruks telling det største areal grønnsaker på friland?

For å ordne med lokalt styre og stell i dette landet delte Stortinget det i 1837 i 355 landkommuner (seine-re kalt herreder) og 37 bykommuner. I tida 1838-1947 gjennomførte styresmaktene — stort sett som følge av lokale krav — hele 302 delinger av disse landkommunene i mindre enheter, samtidig som det ble oppretta mange nye (og mest små) byer. I 1950 var landet delt i 680 herreder og 64 byer. Mange av herredene var så små at de bare vanskelig kunne fylle de krava som stilles til en moderne kommune, og for mange av småbyene var blomstringstida for lengst forbi. Og om det var god mening i små enheter på ei tid da det var tungvint å reise fra sted til sted, er det inga mening i å holde på dem etter at bilen har revolusjonert samferdsla. Derfor er det nå i gang ei storstilt sammenslutting av kommuner, og har De fulgt med i avisene, kan De sikkert svare på de tre siste spørsmåla:

- 13) Hvilken by blir Norges største i utstrekning?
- 14) Nevn minst fire byer som får parvis felles grense.
- 15) Blir Vestfold fylke større eller mindre?

(Bildene til artikkelen er fra bokverket «Norge»)





*Av John Griever  
med tegninger av  
Gösta Hammarlund*

# «Bekken går i engen»

*Bækken går i engen,  
sildrer forbi Gunvalds hus,  
lægger fra sæg skit og grus  
på Gunvalds rene stene.*

Som de fleste vil vite, er dette en fri og klosset gjengivelse av Wergelands gamle, kjære barnesang.

I og for seg er det helligbrøde å omdikte Wergeland til personlig formål. Men ytterligere syndefullt er det når en femtiårs gardbruker stiller seg på låvebrua og skråler den radbrukne visa med rusten og ruvende baryton utelukkende for å terge naboen.

Ragnvald Olsen gjorde dette fordi han visste at nevnte nabo, Gunvald Madsen, var sterkt allergisk mot smedesang over gjerdet. Og Ragnvald mislikte Gunvald, hvilket ellers var gjensidig.

Gunvald var forresten sjukelig sensibel for all kunstig låt fra Ragnvalds låvebru. Det kan muligens høres overdrevet og oppdikta: men han aksepterte enhver uvanlig støy fra det hold som en personlig fornærmelse. Derfor fikk Ragnvald også den impertinente ide å bestille en rikelig porsjon med nysepulver fra hovedstaden. Deretter møtte han seg stort med vekselvis sang og brakende nysing så det ljomte i Gunvalds stuevegger. Han hadde overveid å anskaffe seg en trompet eller ei tromme eller ei lirekasse; men til denne dato hadde han oppnådd full effekt og tilfredsstillelse ved personlige lyder.

Gunvald lot seg altså terge. Han var klar over naboenes uedle hensikter; og det terget ham så gudsjammerlig at han kunne spydd kattunger. Så mye mer som det ikke er forbudt ved lov å synge eller nyse på egen odelsgard.

Gunvald måtte følgelig lide og tåle med tenners gnidelse. Ikke makta han å døyve sin robuste nabo og ei heller ta til noen form for gjenmæle, for han åtte ikke en brukbar lyd i sin magre kropp. Dessuten var sikkert ikke Ragnvald mottakelig for slik form for sjikane. Denne urtidsape hadde nerver av rustfri hesjetråd og legeme som den mest tjukkhuda elefant.

Begge naboer hadde store evner til å hate. Kanskje var Gunvalds forutsetninger i så måte mest fruktbare. Han var begavet med stridhet og vill stahet, tilstrekkelig til en hel flokk esler. Når det gjaldt tilsikta eller

umente fornærmelser, var hans sinn klebrig som ferskt fluepapir.

Forøvrig sto naboene ganske likt i intelligens og viljestyrke, formue, inntekt og innfulhet. Dessuten eide de hver sin del av en bekk, og det var ulykken.

Denne bekken kom fra en bre langt bak i fjellet, og gjennom generasjoner var den så klar og rein som Wergeland kunne ha ønska den. Kvikk og latterfull kasta den seg lia ned, og den trilla og tralla for rettferdige og urettferdige. Den bruste i kor med bjørk og selje der i heia, og lenger nede samsang den med bårskvulp og havsjø før den stupte seg ut i den vide famn på Mårsunds tarete strand.

Men denne bekken var en ordentlig skøyerbekk. Vel klar av li og skog glei den ut gjennom Gunvald si eng. Noen hundre meter flaut den der og var Gunvalds bekk. Men så svingte luringen mot aust og smaug under gjerdet til Ragnvalds mark. Her sildra den i en spøkefull bue akkurat to hundre og femtetre meter gjennom potetåker og enda mer eng, og på dette stykket var den for Gud og mennesker Ragnvalds bekk. Men oppom en liten steinrygg satte den brått kurs mot vest og løp under gjerdet en gang til før den flomte rakt og rolig mot fjæra. På dette siste stykket passerte den Gunvalds stue, slik at folket der ikke trang om noen brønn. Bekken rusla jo rett forbi kjøkkentråkka, så høvelig for vasshenting og klesskylling som om han Gunvald eller fedrene hans sjøl hadde gravd dens leie.

Helst var det vel slik at de engang valgte seg husuft ved bekkeløpet. Det samme kunne jo Ragnvald sine aner ha gjort. Men i nærværende slektsledd hadde det formentlig blitt krangel likevel mellom etterkommerne på hver side av gjerdet.

Sta kar pluss sta kar og en skøyerbekk midt mellom dem er lik ufred. Sjøl i første folkeskoleklasse bør man lære så pass enkel matematikk. Kilden til djævelsdom lå så naturlig greit til rette for to slike vriompeiser. Dette var i alle fall bygdefolket fullt på det reine med. Kjære mennesker, bare les noen få sider i verdenshistorien eller om så i norgeshistorien eller sjølv Bibelen! Riker og konger har da i alle tider kriga om krokete vassfar og desslike herligheter langs sine grenser. Skulle så to nærige og ærekjære naboer i Mårsund, han vridne Ragnvald og han vridnere Gun-





— med rusten og ruvende baryton.

vald, være ett hårstrå mindre historisk hårsår? Bevares, man trenger da ikke om å reise ut i den mektige verden for å finne temperament og avind.

Bare bemerkelsesverdig at ingen feide var blitt utkjempa tidligere mellom fedrene om denne felles naturherlighet! Iallfall i historisk tid. Bakerst i sagaen lå kanskje glømte sagn om holmgang og drap i bekens anledning. Umulig kunne to nabofolk hatt evig fred seg i mellom angående et sådant naturgitt stridsobjekt fra tiders morgen inntil 1913. Urimelig. Men om så var, har sikkert avind og menneskelig havesjuka

utvikla seg i det skjulte og demt seg opp gjennom slekters gang, for så å sprenges fram i dag og lys lik stein av tele og brake laus som vellagra nabohat i nærværende ledd.

Bare det, at krig i vår opplyste tid må kjempes med lovlige og fredelige midler gardbrukere imellom. Altså med penn og kjeft og sakførere samt i enkelte tilfelle med nysing og sang. Men uten drap eller legemsbeskadigelse. Virkelig *krig* etter middelaldersk og urtidig oppskrift er nå forbeholdt verdensriker med uniformerte hærer og mariner. Og bra er formentlig



dette, for ellers hadde nok den vel utrusta Ragnvald underlagt seg den spe Gunvald med bekk og eiendom, fluksens, og gjort ham og hans til treller.

Denne oppfatning om krig hadde man i Mårsund i Troms før den første verdenskatastrofen.

Mang en strid har en knøttliten årsak. Denne lokale skjærmyssel starta med rett og slett møkk. Ragnvald spreidde kugjødse på sin eng. Ettersom de høge breddene av hans to hundre og femtitre meter bekk kunne gi et tillegg til gardens avkastning, sådde han grasfrø i skråninga og spreidde ku-skit over.

Dagen etter kom Gunvald på besøk ved kaffetid. Dette var ingen sjelden foreteelse i en epoke da granene ennå opprettholdt diplomatiske forbindelser. En ekstra kopp blei satt fram uten videre spørsmål, slik vanlig omgangsskikk er i Mårsund. Men Gunvald skulle ikke ha kaffe.

— Slæng no i alle fall bakparten din ned i sofaen og la oss få en hyggelig skitprat, brølte Ragnvald godslig og slurpa kaffe av skåla.

— Sitte vil æg ikkje, svarte Gunvald ampert. Men det er riktignok skit æg kommer for å tale om.

— Skit? Ragnvald sugde forbauset og lydelig på kandisbiten. Ka i farken kan vi toan ha usnakka om skit?

— Æg kjem for å forlange at du strakst fjærner all møkk fra bækkefaret på di mark og etterpå spyler kanten rein. Æg og min famelie akter ikkje å drikke dine uhumskheter.

Nå kunne jo dette vært framført på mindre anstøtelig vis, — for eksempel som en rimelig anmodning naboer i mellom. Men Gunvald var ikke slik laga at han nytta lempe og høflighet all den stund han Ragnvald i kriminell vanvørsle eller endog ondsinnet spøk hadde grist til drikkevannet hans. Svineriet skulle vekk, og han følte seg berettiget til en vakker unnskyldning på toppen.

Men — der traff Gunvald akkurat på kvist i naboens kronglebjørkharde sjel. Ragnvalds tallerkenfjes blei langsomt rødt. Samtidig blei øynene matte som om det var melk i dem og ikke vanlige tårer. Han knaste kandisen og frøste sleipen ut over golvet.

— Ka er det du tillater dæg å sei mæg opp i mitt ansikt her i mi eiga stue, Gunvald? *Forlanger* du at han Ragnvald Olsa skal fjærne gjødse fra deler av sin eigedom? Ka har æg med ka slags vatn eller anna du og din yngel læpjer i dokker?

Ragnvald la seg attover i stolen og brøl-lo. Han lo seg helt utkjørt. Og Gunvald sto stram og bleik og sank i hop hvert ord, hver mine og hvert latterhikst. Han tok dem til hjertet og limte dem fast. Han sugde fornærmelsen i seg som en ørkentørr kamel og lagra den i sitt sinns rommelige pukkel.

Så gikk han. Men neste morgen før han til lensmannen med to rorskarer. Just da sto Ragnvald og drengen og la tjukkere med møkk langs bekken. For han Gunvald trang om å få hans ringeakt og bevis på krenkelse grundig påsmurt.



Han spreidde kugjødse på sin eng.

Samtidig gråt to nabokoner. Til den dag hadde de vært hjertevenninner og fortrulige kaffesøstre. Nå var alt dette slutt. Loddet var kasta av karfolket. De kjente sine menn; og i Mårsund fulgte alltid huslyden sin herre. Det være seg til kirke, til fest eller i strid. Og ungene, — de labba først om og spurte og gnog på begge sider av gjerdet. Så lempa de ukvemsord over det, og sia stein.

Sånn kan en krig begynne, i Mårsund og.

Lovens bratte stige har mange tunge trinn, og det er høgt opp til den øverste rettferdighet. Møysommelig klatring krever lang tid og store utlegg. Men når har tidsøde og pengesorg stansa en krig?

Lensmannen kom på befarung. Saka blei avvist som det offentlige uvedkommende. Man kan ikke påby en gardbruker ikke å gjødse sin eng. Henlagt. Gunvald fikk en lensmann å hate.

Og Gunvald kjøpte lovhefter og studerte paragrafer om kveldene. Han leste vassdragslov og straffelov. Han anmeldte lensmannen til sorenskriveren og skreiv i lokalpressa om dette justis-så-å-si mord. Henlagt igjen.

Neste trinn: Privat søksmål og ny sakfører. Snøballen rulla og vaks. Gunvald anmeldte Ragnvalds unger for steinkasting og fornærmelser. Han forfattet lange klager til skolestyre og jordstyre samt til soknepresten og forlangte beskyttelse for seg og sine barn. Henlagt. Alle var imot ham.

Ragnvald bare fulgte med skredet og forsvarte seg og sin rett til gjødsling av eng. Så enkelt var det for ham.

Ikke fullt så enkelt forresten. Han var arg og labert ondskapsfull og oppfinnsom. En satans vrien ertekrok, det var han. Så omdikta han denne visa av Wergeland og tok til med sangøvelser på si sjøleigde låvebru. Ungene tok etter og gnall med. Derpå oppdaget han naboens sensibilitet for låt, og atter derpå lærte han seg å nyse hardt. Lungene rommet mye luft, og nasen var en prektig basun. Tidevis fikk drengen også en kilende pris, og så sammøs de.

For hver henlagt anmeldelse heiste Ragnvald sitt flagg.

Og som nevnt, Gunvald stod der hjelpeslaus og leid



og tålte. Ikke én paragraf i Norges lovverk satte forbud mot gledesutbrudd og forkjølelse på egen grunn. Ved dette leite hadde han gått i vannet så ofte, at folk tok til å lure på om det ikke snart måtte begynne å gro svømmehud mellom tærne hans.

Men Gunvald grov nå brønn, og plastra dessuten nye forsmedelser i sin samling. Sjølsagt fikk han reint og klart kildevann i overflod til folk og fe. Men bekken gikk der i enga. Kilden til uvennskap og nabohat, den skogret og kviskra og pludra for seg sjøl, fra Gunvalds mark til fiendens mark og skammelig besudla tilbake til Gunvalds kjøkkendør. Derfra videre mot det reine og vide hav.

Gunvald hata bekken som nynna med i motpartens sjofle kor!

Under brønngravinga unnfanga Gunvald et strategisk innfall. Det hender at iherdige feltherrer gjør det når framgangen er liten. Med leid hjelp tok han til å grave og sprengte nytt leie for bekken på eige mark. Et strakt løp som overflødiggjorde den skøyeraktige svingen innom Ragnvalds eng. Man spadde og salutterte og huserte. Og dette var vel smell som døyvde nysinga hans Ragnvald! Ei herlig dundring som lokka ekko av fjell og ljomte lik torden av kanoner over all bygda. Nå skulle bekken pinedød tvinges over på den ene rettferdiges side.

Men det var sant at *det* blei løgn.

Nå rodde han Ragnvald til lensmannen, og nå godtok Herrens innsatte myndigheter hevd på vatn, — ja, på en bekk i to hundre og femtitte meters lengde der Skaperens negl hadde gravd dens får på den tredje dag eller noe seinere.

Thi kjennes for rett: Stopp denne vandalisme og sjøltekt, Gunvald Madsen, og spa heller i din forsømte åker. Denne svingbare del av omstridte bekk tilhører

og skal tilhøre Ragnvald Olsen ved hevd og odel. Innløp og avløp uansett.

Da gråt Gunvald. Ragnvald heiste ikke flagget, for der kan forekomme årer av mjukere mineral i et hjerte av gråstein.

Men saken gikk sin kostbare og trege gang. Og en sånn i egentligste forstand drittsak kan føre til armod og konkurs. Mang en strid gjør det. Det være seg mellom verdensriker eller gardbrukere.

Da — på den ytterste brink mot elendigheten, da ropte to forhen hjertevenninner til hverandre og famna hinannen ulovlig over et gjerde. De blanda tårer og tanker, og de fant ut i denne velsignede stund at de også hadde rettigheter og viljer og utrolig mye av sunt kvinnfolkvett. Dessuten hadde de to sjeler breddfulle av ømt ansvar.

I lag gikk de først til han Ragnvald og så til han Gunvald. Hva de sa veit ingen. Men fred blei slutta og forlik inngått. To mannfalk lovte å holde kjeft og ikke synge eller nyse eller føre sak seg i mellom. To ungeskokker fikk igjen lov til å omgås. Nå var de jo nær på vaksne og hadde forlengst slutta å slenge stein over gjerdet. Faktisk slengte enkelte av dem forelskede blikk i stedet.

Bekken gikk fortsatt i enga. Det hadde ikke vært kumøkk eller annen uterlighet på dens bredder i mange år.

Og folk sa, at Herregud det var da endelig på tide.

Dette skjedde i begynnelsen av tjue-åra, og noen gjorde seg selsomme tanker: Om kvinnfolk hadde fått rå i verdens riker og?

Men over en koselig kaffeskvett som i førkrigs tider sa ho Elise til venninen: — Du Hanna, du — farken at vi ikkje innså dette før! Makta vår, altså.



«Makta vår, altså.»



## dine ord

Dine ord  
ville eg lese  
slik som dei blinde les:  
med fingertoppene  
leite meg fram  
ord for ord, inn mot deg.

Med synet finn eg  
berre dei skrivne teikn.  
I kjensle og hud  
kanskje minnet om deg  
let meg få kjenne deg nær  
kjenne deg att  
kjenne deg

om eg fekk drikke inn dine ord  
gjennom dei tyrste tyrste  
fingertoppar.

TO DIKT AV HALLDIS MOREN VESAAS

## sakne si sjel

Det heiter: sjellause dyr.

Men dyret som elsker sin herre,  
som kjenner fortvilning, lykke og angst  
i samband med sin kjærleik —  
har det ikkje sjel?

Det kan ikkje forme i ord  
dei læte som lagar seg i strupen,  
men vitnar med heile seg  
om lykka det kjenner  
når den det elsker er nær,  
ringar han inn  
med alle slags galne påfunn —  
og stansar brått og kjem til han,  
legg hovudet i kneet hans,  
og berre med å sjå på han  
og slikke hans hand  
fortel det kor høgt det elsker.

Og dyret er skjelvande vart  
for minste endring i hans mine og røyst.  
I hans sinnelag mot det  
heng dyrets kjensle  
av vere eller ikkje-vere  
som i ein svingande tråd.  
Borte frå han  
eller utstøytt av hans velvilje —  
då sturer dyret  
avdi det saknar si sjel.

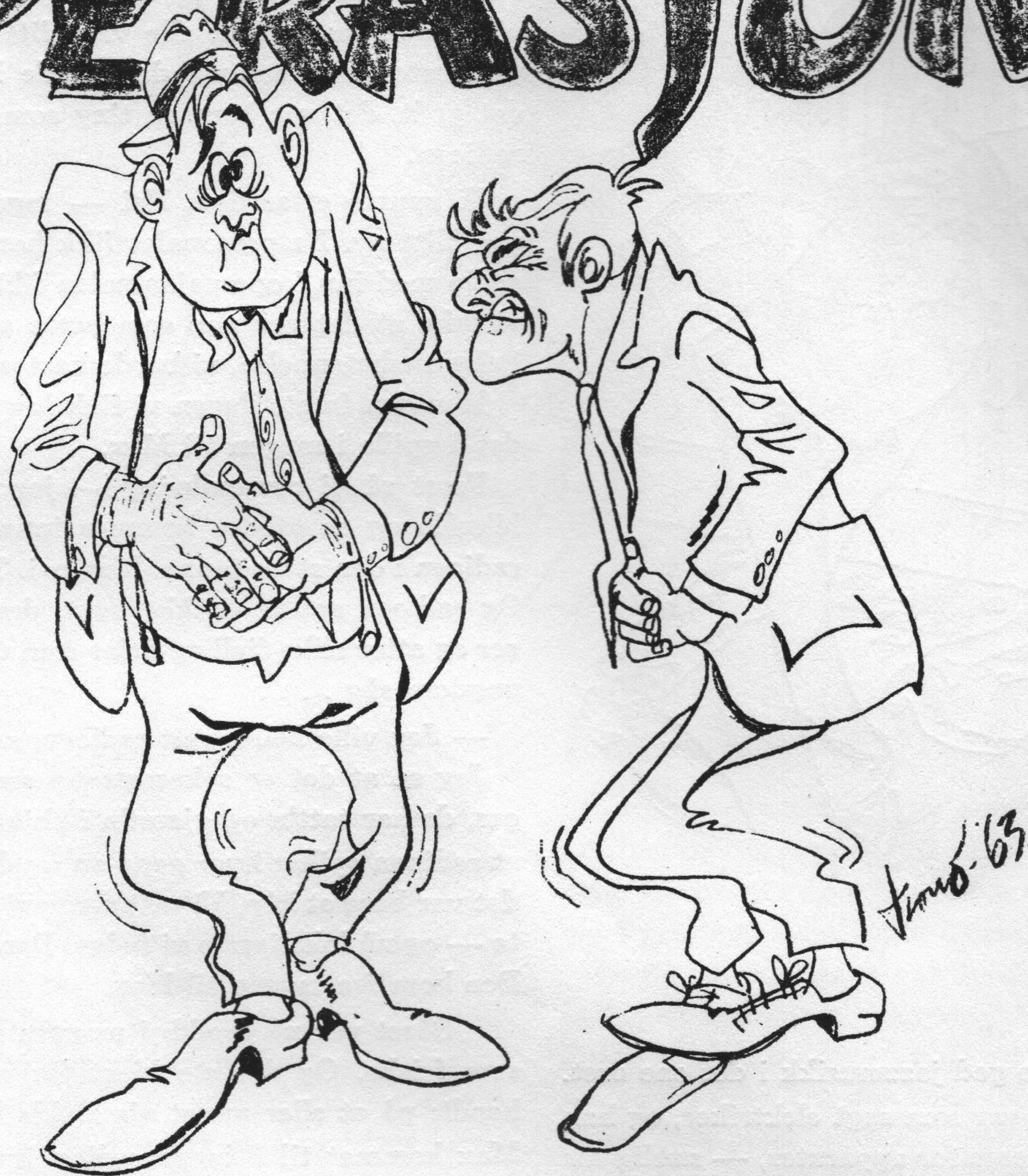
Min kjærleik til deg  
er eit stumt dyr,  
meir umælande enno enn dyret,  
vågar ikkje eingang å vise seg for deg.

Eit mildt ord, eit kjærleg blikk  
frå deg  
får meg, i løynd, til å bere meg åt  
som hunden, halvt frå seg av glede.  
Eit hardt ord,  
andletet bortvendt  
— og sløkt er dagsens lys.

Og når du er borte,  
når eg ikkje kan sjå deg  
og høyre di røyst,  
saknar eg mi sjel  
og sturer som eit usølt dyr.



# BLINDTARM- OPERASJONEN



Max Gregersen og jeg mønstra av i Göteborg. Han var elektriker og hadde temmelig stor mage, jeg var messegutt og hadde dengang en av de minste mager som noen gang har krysset Atlanteren. Vi kom fra Amerika, og da vi gikk i land i Sverige, tok vi med noe amerikansk aprikossyltetøy i blikkbokser. Vi skulle bo på hotell noen dager og hadde til hensikt å spise på rommet for å spare penger. Jeg ville ta hyre på Østen, han skulle hjem for å ordne opp i et dødsbo. Vi fikk hotell — Kong Carl — ikke det beste, nesten det verste og første kveld i land ble vi syke.

Det tok meg som et skudd under mellomgolvet, på høyre side, jeg ble liggende i trappa opp til annen etasje. Det var i de stille formiddagstimene, ingen trafikk i hotellet, ingen hørte at jeg ropte om hjelp. Men langt om lenge kom Max — også han forvridt i ansiktet, slått ned av samme angrep som jeg. Vi fikk rullet oss ned på køyene, pakket dynene over oss, men smerten

skar i meg så jeg var nær ved å svime av. Da hørte jeg Max si: — Det er aprikosene . . .

Hadde ikke den ene boksen hatt en bulk i blikket som den var fylt av gass, hørte jeg ikke også en fin hvisling da jeg åpnet den med kniven? Vi ante det verste, for aprikosegass er beryktet på de amerikanske båtene. Og ganske riktig — smertene økte på, og utpå dagen måtte Max nærmest krype ned til hotellverten og be om hjelp. Verten var en mann som så gjennom fingrene med mye av det som kan foregå på et hotell, men han tillot aldri en gjest å bli syk uten at han satte ham på porten. Vi ble strakt lempet ut. Vi var for svake til å protestere — og slik gikk det til at vi fant oss igjen ute på gata, tilsynelatende fulle, i virkeligheten dødssyke. Og så kom vi i arrest.

Men det svenske politiet har jeg respekt for. Det ble straks konstatert ved hjelp av et sinnrikt apparat at vi var like edru som politimesteren. Vi kom i hui og hast på sykehus. Og hele tida — jeg var halvt i uvett—





hørte jeg en gnistrende god jazzmusikk i det ene øret.

Saken var den: Max var som sagt elektriker, og han hadde den største interesse for apparater, — særlig for diminutiver, jeg mener sånne rariteter som på gjørs er gjort så små at det virker latterlig. I Statene hadde han fått tak i en radio som ikke var større enn et viskelær. Det tok inn plenty stasjoner, og jeg morde meg ofte med å sette viskelæret bak øret og gå ut i byen med min egen private musikk. Max var alltid villig til å låne bort det som var hans, og en gang på et jentekammers i Gøteborg — kvelden før jeg ble syk — skremte jeg jenta ved å gjemme viskelæret i håret hennes, og hun sprang skrikende ut i gangen og ropte det var brann fordi radioen akkurat da sendte pause-signal. Men nok av det — radioen fulgte oss to, Max og meg, da vi ble innlagt på sykehuset i Gøteborg.

Vi kom på samme rom, fire leger undersøkte oss, de konstaterte akutt blindtarmbetennelse, vi skulle opereres straks. Nå er blindtarmoperasjonen en ytterst enkel affære, nærmest en prøvesak for assistenter, og slik gikk det til at Max og jeg ble plassert på hvert vårt operasjonsbord — et par meter fra hverandre — nyvasket av pene jenter, halvt bedøvd, men likevel med

mye av vettet i behold. Ennå hørte jeg musikken . . .

Jeg bøyde meg fram mot en av jentene — søster Brita, jeg traff henne siden, hun var gift, men mannen var i Stockholm — og sa: — Frøken skal vi danse?

Hun lo, oppdaget radioen, tok den bort fra øret mitt og sa at sedan, inte nu . . . Hun satte radioen på et bord blant andre ting, legen kom nettopp inn.

Det var han som skulle ekspedere Max.

Snart etter kom han som ekspederte meg, jeg datt i uvett, kom til meg igjen på sykerommet, — der lå vi femten mann som alle var blitt operert for blindtarmbetennelse samme dag. Både Max og jeg hadde det godt, det var bare en ting som manglet: den lille radioen.

Vi spurte etter den. Nei — ingen visste hvor den var blitt av. Da personalet fikk høre vi hadde tatt en radio med inn i operasjonssalen fikk vi kjeft — visste vi ikke at det var noe som hette smitte, vi kunne få bukhinnebetennelse, vi burde kastes ut —

Men den første dagen vi fikk lov å gå oppe, begynte det å spille i magen til Max.

Først så vi oss omkring — jeg lette i håret mitt, Max lo og sa at det kommer innefra, jeg har gjemt radioen i den store tanna. Men nei. Tanna var tom den. Og radioen spilte — ikke høyt, dempet og fjernt: No ser eg atter slike fjell og dalar som deim eg i min fyrste ungdom såg . . . .

— Jeg ville heller sett radioen, sa Max.

Jeg sa at det er sykesøstrene som driver gjøn med oss, de har tatt'n og gjømt'n i skjortene hører du ikke at radioen spiller hver gang en av dem går forbi? Men det var bare et håp. Vi satt alene vi to, og radioen spilte — og nå lokaliserte vi lyden. Den kom ikke fra meg. Den kom fra magen til Max.

Såret var nå grodd, i morgen skulle vi skrives ut som friske. Og det sto klart for oss hva som hadde hendt: på et eller annet vis hadde legen som opererte Max kommet til å legge radion inn i magen hans og glømt den der. Jeg fikk fatt på søster Brita og forklarte saken for henne. Hun ble dypt ulykkelig. Og hun forklarte hvordan det måtte ha gått til:

Legene bruker noe som kalles antiseptikum, et stoff som renser såret, særlig når det som her var en betennelse som skyltes gass. Et antiseptikum kan legges inn i såret — en liten porsjon, ja, på storleik som et viskelær. Såret blir sydd igjen, stoffet blir sugd opp av organismen. — Och jag, sa Brita, jag hadde lysnat til jazzmusiken, så blev det tyst — og i en paus måtte jag ha tagit fel og gitt lekaren fel, förstår du . . .

Jo, vi forstod. Forstod også at det ville bli et kjemperabalder om det ble kjent at en doktor hadde glømt en radio i magen på en pasient. Det ville bli undersøkelser, Brita ville bli avslørt, og mannen hennes var brutal . . .

Max bestemte seg for å tie. — Den kommer nok ut den veien sviskesteinene kommer, sa han. Men han var kledelig bleik da vi forlot sykehuset dagen etter. Brita hadde adressen vår, hun kom til hotellet samme kveld, hotell Gustav Vasa denne gang. Hun hadde godsaker

AV KÅRE HOLT



med, og vi hadde en hyggelig kveld sammen til diskret radiomusikk, fra skjult kilde, Brita og jeg danset også, men Max måtte danse med, for ellers ble musikken for svak.

— Hør her, Brita, sa Max, legg øret ditt der, nå speller'em Kostervalsen . . . Men Brita ville ha jazz, og jeg sa til Max at om du rister litt på magen så kanskje knotten snur seg og stiller inn på en annen stasjon. Max til å riste på seg, og i mens ristet jeg litt på Brita, du har jo en legenhet, mannen din er i Stockholm . . . Men jag vil ha musikk med, sa hun. Så ble vi da tre i legenheten, — typisk svensk, høy kvalitet, fine senger, men Brita ville ha musikk til allting, og Max måtte være med over alt. Derfor satt vi på sengekanten og pratet utover natta.

Brita sa: Et noget hårdt, Max, åt skorpor så kanskje dom knuffar radion føre sig ut . . .

Ja, Max til å ete skorpor, åt lenge, men det hendte ingenting før langt på natt. Da må en av skorporna ha rundet innstillingsknotten — den var ikke større enn en trykk-knapp — ha rundet den som en oljetanker kan vri seg forbi en bøye i høy sjø og stryke malingen av den. Radioen satte med ett i et brøl — det var som magen til Max eksploderte — og deretter strømmte « Du gamla, du fria » ut i legenheten til Brita.

Vi hadde litt i toppen, vi reiste oss og stod i giv akt. Men Brita begynte å gråte om litt og sa at nå kommer dom at gråla alla i hop — dom lysnar förstås — og dom vet at min mann inte er hemma . . . Brita hadde ikke før snakket ut, før det banket på døra. En høflig stemme spurte om vi ville være så vennlig å dempe radioen, det er midnatt, vi vil gjerne sove.

Jo, tackar så mycket, et øgonblick.

Vi pakket Max ned med dyner og tepper, han la seg på magen for å trykke den sammen og kanskje kvele lyden. Akkurat da spilte radioen godnattmusikk, som var det likeste Brita visste. Hun krøp inn under senga for å høre, og jeg krøp etter, men musikken sto som en storm inn i øret vårt. Nå banket det fra leiligheten over nå ringte det en sint mann på døra og ropte at han skulle hente polis.

Jeg krøp fram. Jeg sa til Max at nå gjelder det, vi må berge Brita, ut nå . . . Han opp, på med frakken, det var blitt morgen, en deilig stemme ønsket oss velkommen til morgengymnastikk før vi gikk på arbeid. Max og jeg ut, Brita gråt bak oss. Vi så henne aldri mer.

Ute var gatene tomme, vi gikk nedover til brygga. De første søvnige lossearbeiderne dukket opp for morgentåka, og en sa da han gikk forbi: — Tackar för god musik . . . Men vi var ikke i humør til å svare, jeg holdt Max i armen, han var nå begynt å gråte og sa at jeg kan ikke reise hjem og ordne opp i et dødsbo med jazzmusikk i magen.

— Nei, men om vi går til en doktor, så blir'e ballade, og du er vel enig i at vi må berge Brita?

Jo, han protesterte ikke, vi var nå kommet til morgenandakten, og en god ide slo ned i meg. Vi passerte nettopp en avholdskafé med oppslag i vinduet som fortalte om et kristelig møte samme kveld. Jeg tok Max

med inn og spurte høflig om det var tillatt å ha radioen på — min venn og jeg ville så gjerne høre morgenandakten?

— Jo, tackar så mycket, og mannen bak disken fortalte at han sto i Frälsningsarmeen og ga oss tre brødskiver da vi ba om to. Jeg sa at det er en slik nydelig liten radio — kaptein Frank Butler i New York Salvation Army ga oss den. Men den må surres til kroppen, den går med legemsvarme, da sparer en batteriet.

Tackar så mycket. Vi ut.

Nå var det trafikkundervisning, radioen sto på og vi vågde oss ut i trafikken.

Der gikk grensen, dette var galskap. I gatekrysset lyste det rødt, da ropte radioen: — Kør nu . . . !

Da hendte det, to smell, vi kom oss bort. Vi fikk vite fra avisene at det ikke var alvorlig, men politiet hadde satt i gang en større etterforskning. En eller annen skulle ha ropt — kanskje fra en lastebil, — og alle lastebiler på vei ut av Gøteborg ble undersøkt. Max og jeg tok et skrangletog til Norge. På toget må en radio stå høyt for å bli hørt, og det var få reisende også.

Neste morgen kom vi til Fredrikstad. Radioen hadde nå begynt å reklamere for et sirkus — det var et ungdomsprogram — og vi slapp ut av stasjonsområdet. Et par unger kom etter oss og spurte om forestillingen skulle være samme kveld? Vi bekreftet det. Og så gikk vi til doktor.

Doktoren hadde hørt om slike tilfeller før. En mindre gjenstand — en radio som her, en leketøysbil kan jeg huske fra et annet tilfelle — kan godt ved et uhell falle i en tallerken med lapskaus, og så er det skjedd. Men vær De bare rolig, en liten operasjon, så har De radioen Deres igjen. Hehe . . .



Tegninger: TROND ANDRESEN



TRYGVE BJØRGO:



## DAGEN SPØR

Tegning av UNNI-LISE JONSMOEN

*Dagen ligg attom morgonelden  
og biar på første hanegal.  
Skogane lettar på ølrøykfellen  
i Skuggedal.*

*Så står dagen der, streng og spør,  
sender eit solspjut mot kvar manns dør:  
«Finn eg deg budd til den nye dagen,  
med kraft til onna i Ugrashagen?»*

Max kom på sykehus, jeg fikk vente i korridoren. Det var søndag dette — men pasienten forstyrret de andre på sykesalen og måtte opereres straks. Jeg satt ute i korridoren og hørte en stemme skrike:  
— Fredrikstad går opp . . .

Ved bedøvelsen hadde apparatet av en eller annen grunn — en muskel hadde vel trukket seg sammen — kommet til å sende fra Oslo istedenfor fra Gøteborg. Og det var finalesøndag, Fredrikstad ledet, legen var fotballinteressert og ergelig fordi han ikke kunne komme på kamp på grunn av denne hersens pasienten. Men nå fikk han kampen overført . . .  
Han ga seg god tid, skar litt feil fikk jeg vite seinere,

fordi motstanderen — det var Haugesund — fikk straffespark. Men skuddet gikk forbi. Han opererte rolig videre, fikk apparet ut da dommeren blåste for full tid. Fredrikstad hadde vunnet.

Det hadde Max også, det hadde jeg også. Doktoren kom ut i strålende humør — jeg handtakket, og han sa at De vil alltid være velkommen her hos oss.

Så gikk han hjem til middag.

Max sov nå. Jeg tok radioen med — den var blitt spylt med sprit og var like fin — la den i brystlomma på skjorta, og det var med dyp lettelse jeg hørte hallowmannen si da jeg kom ut på gata: — Takk for denne gang. . . .





## *To kvinner i Selbu*

KÅRE HOLT

Det regner, og husa på Kallartrø går i ett med det vassgrå lyset som siver ned fra skyene. Det er et velstelt tun, med eldgammel torv, og en sti peker i mjuk bue fra framhuset til uthuset. Noen små rognepisker vifter fra taket, som kvikke hårdotter på hodet av en eldgammel mann. Og så går vi inn.

Det er et rom som både er kjøkken, stue og soverom, en treenighet skapt av mennesker, preget av fin kultur. Bjelkene under taket er lave og gode å ta i, tømmerveggene har den mangfoldige skiftning i tre og form som gjør dem like avvekslende som en lang haust full av gode dager. Her lever de to: Kari Kallartrø og Petrine, tante og brordatter, 88 og 75 år. De er de to eldste og fremste bærere av Selbuvottens tradisjon, født som husmannsjenter, ensomme kunstnere uten navn.

De legger på bordet et par ørsmå votter, kanskje de minste som noen gang er strikket i denne vidgjetne bygda— kjent verden over på grunn av sitt strikketøy. Det er et par dåpsvotter. Også dåpsbarnet skulle ha votter selv om de små nevene var omhyggelig gjømt i ull og klede. Kari bar dem i sin egen dåp, sia ble de båret av mange. Vottene har over seg en underlig dâm av humor og ømhet, to trekk som går fint sammen. De er strikket av et heimespunnet garn så lett som et menneskehår. Mønsteret folder seg ut i votten som en trasen blomst som smyger fram under stein. En slik vott veier ingenting, den har opphevd tyngdekraften.

De to forteller at garnet ble spunnet av nakkeulla på sauene, for den var finest. De la opp 24 masker til en kvinnevott og 26 til en karvott. Nå rekker det med fjorten masker, for kjøpegarnet er tyngre, tykkere og



stivere, men mønsteret mister noe av sin spenstighet på den måten. Det får noe av kontoristens maskintegning over seg, det har ikke lenger trollkvinnens kjappe strek. De to veit alt om ull og alt om garn, — de er allvitende, og derfor fylt av den beskjedne sjøtillit som mennesker kan ha når de kjenner arbeidets hemmelighet.

Det var en kvinne som hette Marit Emstad som lærte selbygene å strikke. Nå er hun kanonisert, et helgenbilde på veggen, et eksempel og en legende. Men da hun levde for hundre år sia, brøt hun med et bygdesamfunns tradisjoner og skapte en ny tradisjon. Hun kan ikke ha vært bare en framifrå handverker, men også en kunstner — det forteller de mønstrene hun skapte. Og dessuten en pedagog, for hun lærte andre å strikke — og en taktiker, for hun forsto å *ta* folk, hun fikk dem med. Hun må ha vært et viljemenneske, med et snitt av fanatisme i seg, — folk må ha ledd av henne, til de en dag ikke lo lenger. Nå altså en helgen.

Det fins ennå i dette dalføret — Selbu og Tydalen — noe sånt som to tusen kvinner som strikker. De gjør det for pengenes skyld, de tjener noen øre. De gjør det vel også fordi fingrene er vant til det, og vinteren er lang, og vegen er lang fra menneske til menneske. De strikker under presset av en tradisjon, og ikke minst: fordi det følger glede med det. Det *er* noe — hva det nå er — skaperglede, formsans, netthendthet, fagarbeidernes tilfredshet ved å vite av tingen blir skikkelig gjort. Det titter kvinneansikter fram bak små ruter — de strikker. Det går ei bestemor etter vegen, hun strikker. Det hender også det sitter en guttunge på en krakk, — han strikker. Og en og annen kall — avsatt fra alle mannens plikter, men ennå en frigjort sjel, som gjør det han vil og har lyst til — han strikker.

Også mennene har vært med på å gi denne bygda et navn. Det var herfra kvernsteinene kom i sin tid. De ble hogd ut langt inne i fjellet, kjørt til bygds med hest og slede i meterdjup snø. Slipt til ved at de ble dreid rundt med handkraft, deretter fraktet over Selbusjøen i båt. Og igjen over land — til Trondhjems by,

og der solgt på markedet til menn fra hele verden. Men en dag lærte verden å støype kvernsteiner av sement. Norges nest største industribedrift dengang — Røroskopperverk var den største — falt med ett sammen. Langt inne i svarte fjellet ligger ennå noen tusen grovhogde kvernsteiner som aldri fikk smake korn.

De to kvinnene på Kallartrø har en underlig kvasshoggen replikk. Stemmene har over- og undertoner av sorg og humor, og ord og setning en melodios bøyning som forteller noe om norskens mangfoldighet. Om de har noe tall på hvor mange votter de har strikket i sitt liv? Nei, det talet, det kan vi itj minns. Om de har bestillinger inne til kommende vinter? Fem par til jul. E skull' probere me att ja, om e' kunn'. Og e' kunn', ja! Dere har hver deres kørj til strikketøyet? Når vi strikkar begge, så må vi det. Vi blir itj forlikte i samma kørja..

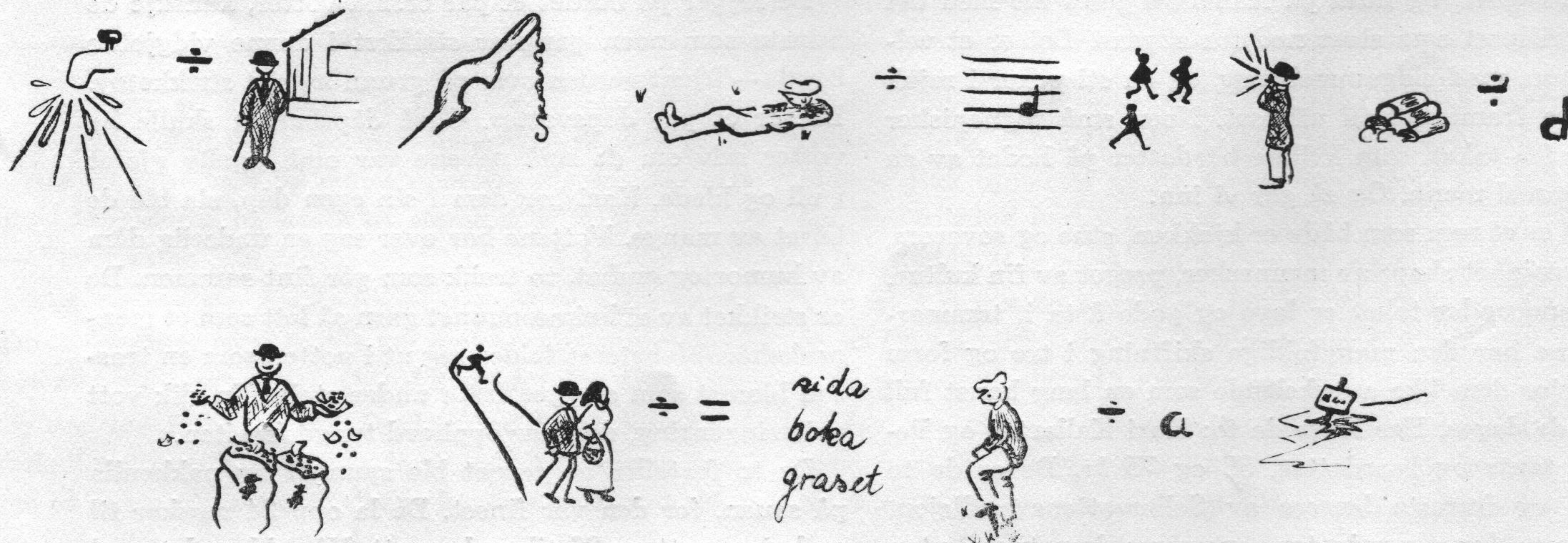
Om litt byr de på drops. Vi vill' nå ha sjøl da, så må vi by rundt . . . .

Stua på Kallartrø er to hundre år gammel. Tømmeret den er bygd av, ble hogd av bestemor til Kari som da var ung jente. Kallartrø var husmannsplass til i 1920, som så mange andre småplasser her i Selbu. Vegen hit er dårlig, om vinteren er de to kvinnene ofte inne snødde. De har båret høyet i hus, de har båret vannet i hus. Men det ligger en anelse av resignasjon i det da den ene sier: Når en er ung, er det artig å arbeide da. De sier også — det er en kommentar til det faktum at så mange selbyger ble født uten jordmorhjelp: Det var itj no under at det kom en ong i marka.

De har to tekstord på veggen: Guds enbårne Søn! Frihed, Lighed og Broderskap! De har amerikabrev stukket inn under takbjelkene og vakre potteblomster i de breie vinduskarmene. De har moderne kjøkkenredskap i et gammelt hus og har på forunderlig vis fått tingene til å gå sammen. De er mennesker i vekst.

Det regner ennå, og de små rognepiskene på taket nikker i vinden. To gamle never vifter bak ruta — de står et øyeblikk som kvite tegninger i det svarte glasset — før regn og væte stryker bildet ut.

### REBUS:



LØSNING SISTE SIDE.



# Casa do Gaiato

Av Monrad Norderval



Björn Smith-Hald

Jeg hadde en god venn, som jeg aldri har møtt og aldri sett. Han døde for et par år sia. I elleve år har jeg fått bladet hans tilsendt, «Gazeta do Gaiato», Gateguttens avis. Det er på portugisisk, som jeg forstår svært lite av, annet enn bildene, de forteller jo sitt ovenom alt språkskille.

Men la meg begynne med begynnelsen.

Noe av det tristeste en kan se i sørlanda, er alle de heimlause barna på vidvanke, ute på de ødslige landeveiene, inne i storbyens smale bakgater. Vi ser dem i seine nattetimer, de sitter og sover under porthvelvingene og i trappegangene og i kjellerhalsene, med avisbunkene under armene eller med skopusserutstyret i fanget lener de seg mot muren med skyggeluene dratt godt nedover ansiktene så bare de strie, svarte hårluggene stritter fram.

Disse små fyrene har ni liv og greier seg tross alt utrolig lenge, de livberger seg på alle tenkelige og utenkkelige vis, selger ett eller annet juggel, står til tjeneste med nødvendige og unødvendige ting, det er som om de har teften av fine biler, da er de der på pletten og lukker opp døra for herskapet og tilbyr seg med fakker og på gebrokkent engelsk og tysk og fransk å holde vakt over Rolls Roysen mens de fine herrer og damer er inne på restauranten eller ute på badestranda. Får de ikke det, kan man være så omtrent sikker på at lufta er ute av ringene og ventilene ute av alle land og riker når man kommer tilbake. De lar seg nemlig ikke avspise sånn uten videre.

Den autoritære staten gjør svært lite for disse sam-

funnets stedbarn. De blir overlatt til seg sjøl og sin skjebne og rekrutterer til gjengjeld forbryterverdenen etter hvert som de vokser opp. Og noe annet kan man vel i grunnen ikke vente heller.

Desto mere gledelig var det å oppdage at det likevel ble gjort noe for småkrypene. Og at det også her var Kristi kjærlighet som hadde vært den drivende impuls og kraft i arbeidet. Jeg hadde allerede hørt om en merkelig liten prest, padre Ludwigo Americo, som hadde vært foregangsmann og banebryter her. Nærmest ved et tilfelle hadde han fått dette særlige arbeidet lagt i hendene på seg så å si, han hadde funnet en forkommen liten stakkar i landevegsgrøfta og tatt han med heim og stelt såra hans, og så ble det til at småen ble og ble, og til slutt klarte han ikkeå skille seg med guttungen. Litt etter kom en liten kamerat til, og sånn begynte det. Nå var det blitt en veldig affære med over to hundre gutter, fra seks-årsalderen og opp til tjue, med budsjetter som gikk opp i femsifrete tall. Han skulle ha en fabelaktig evne til å få tingene i sving. Denne stillfarende, tilbakeholdne vesle presten fikk i stand nesten hva som helst han satte seg i spissen for, når det bare gjaldt disse små hjertebarna hans.

En gang, fortalte han meg, kom han opp til en rikmann som var viden kjent som steinhard businessmann og ingen ting annet, og for sin absolutte motvilje mot alt som luktet av hjertelag og veldedige formål.

Padre Americo gikk rett på sak og sa han måtte ha fem tusen escudos til gutteheimen sin. Det ble blankt og kaldt avslag med en eneste gang. Men padre Ludwigo



Americo ville ikke vært den han var, om han så lett hadde latt seg slå av pinnen. Han satte seg rolig ned mens den andre stod der med korslagte armer og fjernt ansikt. Og så begynte han å fortelle om saker og ting, og det hele endte med at rikmannen ga tjuefem tusen til Casa do Gaiato og lovte mere for ettertida.

Nå er heimen så kjent og padre Americo så populær ut over heile landet at gavene og donasjonene strømmer inn av seg sjøl. Og nye heimer av samme slags er begynt å vokse opp på stadig flere nye steder, så det faktisk er blitt en slags landsomfattende bevegelse, ja til og med borte på Azorene skulle det nå vigsles en Gaiato-heim. Det er ignis ardens, den brennende ild som også her er tent og fenger fra sted til sted, fra hjerte til hjerte midt i likegyldighetens og ubarmhjertighetens kalde verden.

Jeg bestemte meg for å reise opp og hilse på denne eiendommelige mannen og se verket hans nærmere etter i sømmene. Det kunne være lærerikt og interessant for en nøktern protestant å kikke litt på hva de stelte med, disse hersens katolikkene!

Nede i Oporto, Portugals nest største by, bor en familie med et navn som klinger fortrolig i alle Ålesunderes ører, de heter Jerwell. En av sønnene til prosten Jerwell i Ålesund reiste i si tid ned til Portugal og ble storkjøpmann i Porto. Hans sønn igjen er nå norsk konsul der nede, og datter hans, Elisabeth, er en særpreget personlighet og holder meget på sin norske avstamning. Hun tok meg i bilen ut til Casa do Gaiato, Gateguttheimen, som det rett og slett betyr. Jeg ville heller ha kalt det «Gateguttene paradiset».

Navnet pranger i svære typer over inngangsporten og forteller med en gang om en usentimental og realistisk mann som ikke er redd for å nevne tingen med dens rette navn, men går rett på sak. Han finner ikke på som så mange andre å tilsløre den vonde virkelighet, men ser den i øynene og går i kamp imot den.

En liten svarthåring, en av heimens innvånere, står parat og rak som en grenader i porten og venter, han bukker høflig med den medfødte grandessa som disse sydens barn har i eie, han presenterer seg, åtteåringen, og sier han har fått ordre om å vise meg rundt. Han fører seg så vakkert og er så beskjeden, den vesle fyren, at det er reint et under å tenke på at han bare for kort tid sia er tatt opp av rennesteinen, en kvikk, liten kar som prater og forteller så det er ei lyst.

Over alt kryr det av guttunger i alle årsklasser. Vi går fra bygning til bygning og ser oss om. Det er i alt ni større og mindre hus, alle i stein. Kapellet er i hoggen granitt og verdig og stilfullt i all sin enkelhet.

Min lille sicerone forteller meg at her samler de seg med sin padre hver morgen til andakt. Det gjorde de forresten på alle skolene jeg besøkte der nede, de har en langt fastere kristelig dagsorden, katolikkene, enn vi protestanter, så vi behøver ikke å føle oss så alt for yvne i så måte, vi kunne hatt adskillig å lære og legge oss på sinne der!

Hele heimen utmerker seg ved en spartansk enkelhet, men alt er stilig og probert, portugiserne er et gammelt

kulturfolk og setter sin ære i reinslighet og orden.

På alle soverommene sto det to senger (med unntak av paterens, han hadde sjølsagt eneværelse, men det var også det eneste som skilte det ut fra de andres, ikke noen ekstra luksus eller behagelighet der, takk), over hver seng hang et lite krusifiks ved hodegjerdet, ei bokhylle på langveggen, og så hadde de hver sitt bord med et skap over, der de hadde småtingene sine.

Han trakk meg hemmelighetsfullt i trøya. «Se her!» sa han stolt, «vi har laken i sengene!» Han var nok ikke vant til den slags luksus der han kom fra!

Der kom en annen liten fyr og trakk meg i trøyermet: «Se her du», sa han, «vi har hver vår egen tannkost!» Stoltheten lyste ut av de små ivrige gutteøynene.

Det hadde nettopp vært golvvask, det var tydelig å kjenne på lukta, det dufta reint såpevann over heile bygningen. Jeg spurte om de hadde tjenestefolk til å vaske og stelle på rommene.

«Å nei da, vi gjør alt sjøl her i garden!» svarte han og lo breitt.

«Dere liker dere her da, gutter?» spurte jeg litt inquisitorisk, «men er det ikke noe dere mangler da, noe dere kunne ønske annerledes?»

«Nei, her mangler vi ingen ting, el padre gir oss alt vi trenger», svarte han med stor overbevisning.

Slik gikk jeg fra bygning til bygning, fra avdeling til avdeling og ble mer og mer fylt av stille undring overfor denne vesle presten og alt det han hadde fått skapt i tro og kjærlighet.

Jeg kom ned i det store kjøkkenet. De holdt nettopp på med middagsmaten, over to hundre skrubbsultne guttunger skulle ha god mat og nok mat.

Store og små gutter i yrende travelhet, en kar på atten var mesterkokk og dirigerte og huserte og smakte, en heil skokk med smårollinger satt på golvet og skrelte poteter, andre sto i og skar opp kjøtt og fleisk og grønnsaker og heiv det opp i den veldige gryta som sto på et uhyre av en ovn.

Slik var det på hver avdeling, bakeriet, snekkerverkstedet, trykkeriet, skredderiet — en litt eldre gutt, sånn i atten-tjueårsalderen var sjef, han hadde lært av en som nå var reist og ute i stilling i samfunnet, og han skulle igjen lære opp andre til å overta etter seg.

Over alt gikk arbeidet med en presisjon og ei lyst som var aldeles noe for seg, der hvilte en ånd over heimen som jeg aldri har opplevd maken til. Den vesle presten måtte da være det rene organisasjonsgeniet.

Dessverre var han ikke til stede, han var borte på Azorene i Atlanterhavet for å vigsle en liknende guttheim der. Jeg spurte etter vikaren.

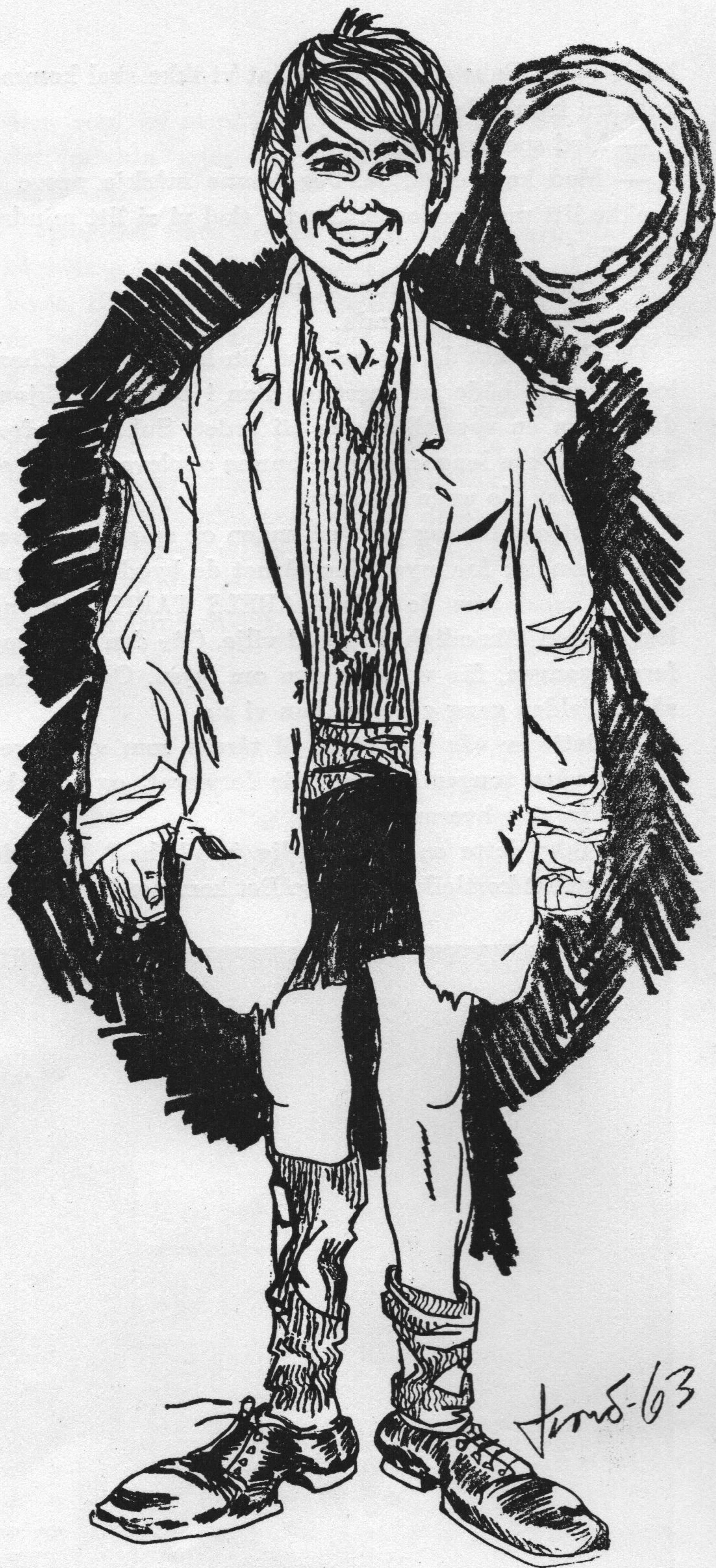
Der var ingen vikar, svarte guttene.

«Ja, men hvem har ansvaret her mens padre er fraværende?» spurte jeg.

«Vi har sjøl ansvaret!» svarte de stolt.

Jeg tenkte på livet i skoleklassene heime i Norge, når læreren er borte ei lita stund! Og dette var gutter som var tatt rett opp av rennesteinen og satt hit inn, de var da vel ikke blitt engler med en gang, vel?





«Men hvis noen av guttene gjør noe galt mens el padre er borte, hva da?» spurte jeg.

«Jo, da har vi en domstol, som tar seg av det.» Guttene svarte så rolig og like til som det var den naturligste sak av verden.

«Hvem sitter i den domstolen da?» spurte jeg, litt skeptisk.

«Vi sjøl, fem stykker!»

«Og hva slags straffer gir dere da?» spurte jeg, «pryl?»

«Nei, ingen får pryl her på heimen», svarte guttene alvorlig, «men straffene kan være så forskjellige, det kommer an på hva slags forbrytelse det har vært, har det vært en mindre forseelse, blir han f.eks. dømt til å være heime når alle de andre får dra på tur, eller han blir dømt til å miste det som andre får ekstra til søndager og andre festdager, eller til et tungarbeide

av en eller annen slags og sånn». «Hender det ofte at noen av guttene rømmer?» spurte jeg. «Jo, det hender, men ikke ofte», svarte de, «og de kommer nesten alltid tilbake av seg sjøl. Hvis de drøyer med å komme, pleier el padre å dra ut og leite dem opp, han kjenner jo til hvor de pleier å holde seg, og så ber han dem bli med tilbake. Men tvinger dem aldri, de får gjøre som de vil og har sin fulle frihet».

Jeg så det fantes ikke et gjerde rundt heile eienommen. Var det der hemmeligheten lå?

Når guttene nevnte navnet padre Americo, ble de liksom så stille og ærbødige, det var tydelig å merke at de elsket ham og nærte en aldeles ubegrenset tillit til ham.

Jeg fikk dessverre aldri møte denne mannen, men jeg sto i brevveksling med ham. En enkel, fordomsfri og klok mann, en kristen i ordets rette betydning, det var hjertet han spurte etter, ikke hva kirkesamfunn og gjerde en befant seg innafor.

Jeg får framleis bladet, O Gaiato, tilsendt hver fjortende dag og har fått det slik i elleve år. Det er ikke så mye jeg forstår av det, portugisisk er jo ikke noe lett språk, og likevel er det som ei kjærlig helsing fra bakom havet og evigheten, der han nå er gått inn.

Det var hans livs stolthet, dette bladet og dette trykkeriet. Og jeg skal innrømme det var et syn å se alle de travle små guttefingerne i lynende aktivitet ved settemaskinene, krypende opp på den svære, gammel-dagse flatpressmaskinen, som flittige små maur, med store skrunøkler og tenger som klør, et sånt typograf-samfunn tror jeg ikke fins noe annet sted i hele verden!

Bladet er forresten av de meget få som går med overskott, og fortjenesten går direkte til drifta av heimen og arbeidet for guttene.

Den siste avdelinga jeg besøkte på Casa do Gaiato var skredderiet. Det var også det mest rørende. Jeg ser dem ennå for meg, smårollingene, der de satt oppe på bordet, slik som skreddere pleier å sitte, og de tråkla og sydde og klipte og skar og lagde sine egne klær med hand og med maskin, og det var ikke langt fra en tåre i øyet, og i alle fall hadde jeg en klump i halsen og kunne ikke hjelpe det.

Det jeg måtte undre meg mest over, var disiplinen han hadde greid å oppdra guttene i, et sjølstyre så pålitelig at han kunne dra fra dem i ukevis uten å trenge frykte for uorden og strid. Men det var da også den beste borgen for at de greier å styre seg sjøl, når de en gang har forlatt heimen og skal stå på egne bein ute i den uforsonlige, kalde verden, der det er krig på kniven og ingen kjærlig el padre til å rettlede og hjelpe.

Deres foreldre veit ingen hvem er. Men deres himmelske far ga dem god stedfortreder for den jordiske, og han ga dem all den kjærlighet og omsorg også de, glømte og uønskete barn, hadde krav på og rett til.

Han var en som gikk ut for å leite etter det ene for-tapte lammet, og så snart han fant det, la han det på sine skuldre og bar det heim.

Derfor tegner jeg dette vesle portrettet av el padre Ludwigo Americo og hans Casa do Gaiato.

Illustrert av Bjørn Smith-Hald og Trond Andresen



# BABELS TÅRN

Ny norsk julekabal ved Mathilde og Theodor

I første Mosebok finner vi historien om Babels tårn. — På slettelandet Sinear bodde Sems ætt. Menneskene levde i fred og velstand, og de sa til hverandre:

— Kom la oss gjøre teglstein og brenne dem vel.

Og de brukte tegl istedenfor stein og jordbekk for kalk. De sa videre:

— Vi vil bygge en by med tårn og gjøre oss et navn, så vi ikke skal spres over heile jorda!

Men som kjent klarte ikke Sems ætt å fullføre tårnet sitt. Deres tungemål ble forvirret, så de ikke forsto hverandre. Stedet der tårnet skulle stått, ble kalt Babel.

Symbolikken mangler ikke adresse. Hvert folk kan ta den til seg. I vårt land nytter vi gjerne høvet til å være uenige. Vår nabo har ofte urimelige meninger. Men ønsket om godt naboskap og tanker om å samle Norge til ett rike, har også gammel hevd.

Vi er alle tårnbyggere i våre hjerter, og vi kan gå en annen veg enn den menneskene gikk i Sinear. Vi kan arbeide med språket vårt, slik at våre tungemål ikke blir forvirret. Og vi kan legge godvilje i strevet med å forstå hverandre. Kanskje går det lettere med tårnbygginga da.

Kreves det i grunnen så store offer?

Vi har en gammel og ærverdig tante. Hun drikker *the* av Bing & Grøndahls porselen, og hun leser bøger fra den tida da «sproget var fornemt og fremmed.»

Tante Charlotte legger kabaier også, på det blanke mahognybordet sitt, hvis hun da ikke sitter der og skriver epistler til sine små grand-nieser med penn hun dypper i blekkhuset av svart onyks. Hun sier selv hun hører til en svunnen tid. Men hun vil gjerne følge med i den nye. Og hun elsker barn.

Familiens yngste, som bare heter Lotte, har navn etter tante. Men Lottes språk er verken sirlig eller fremmed. Det er levende og jordnært. Hun detter på rompa av bare leven og moro når tante Charlotte taler som en enkekeiserinne.

— Du snakker som om du er tusen år vekk. Men når du smiler, er du det næreste jeg veit, sier Lotte.

Slikt kan ikke den gamle dama stå for.

— Vi kunne jo forsøke å komme hverandre endnu nærmere, sier hun.

— Åssen da? spør Lotte.

— Vi kunne bygge et tårn sammen, sier tante Char-

lotte. — Et Babels tårn, på det at vi ikke skal komme bort fra hverandre.

— Med spellkort, mener du?

— Med kort også, ja. Jeg kunne kanskje prøve å snakke litt mer moderne. Og du, skal vi si litt mindre uvørent?

— Uten å dette på rompa, mener du?

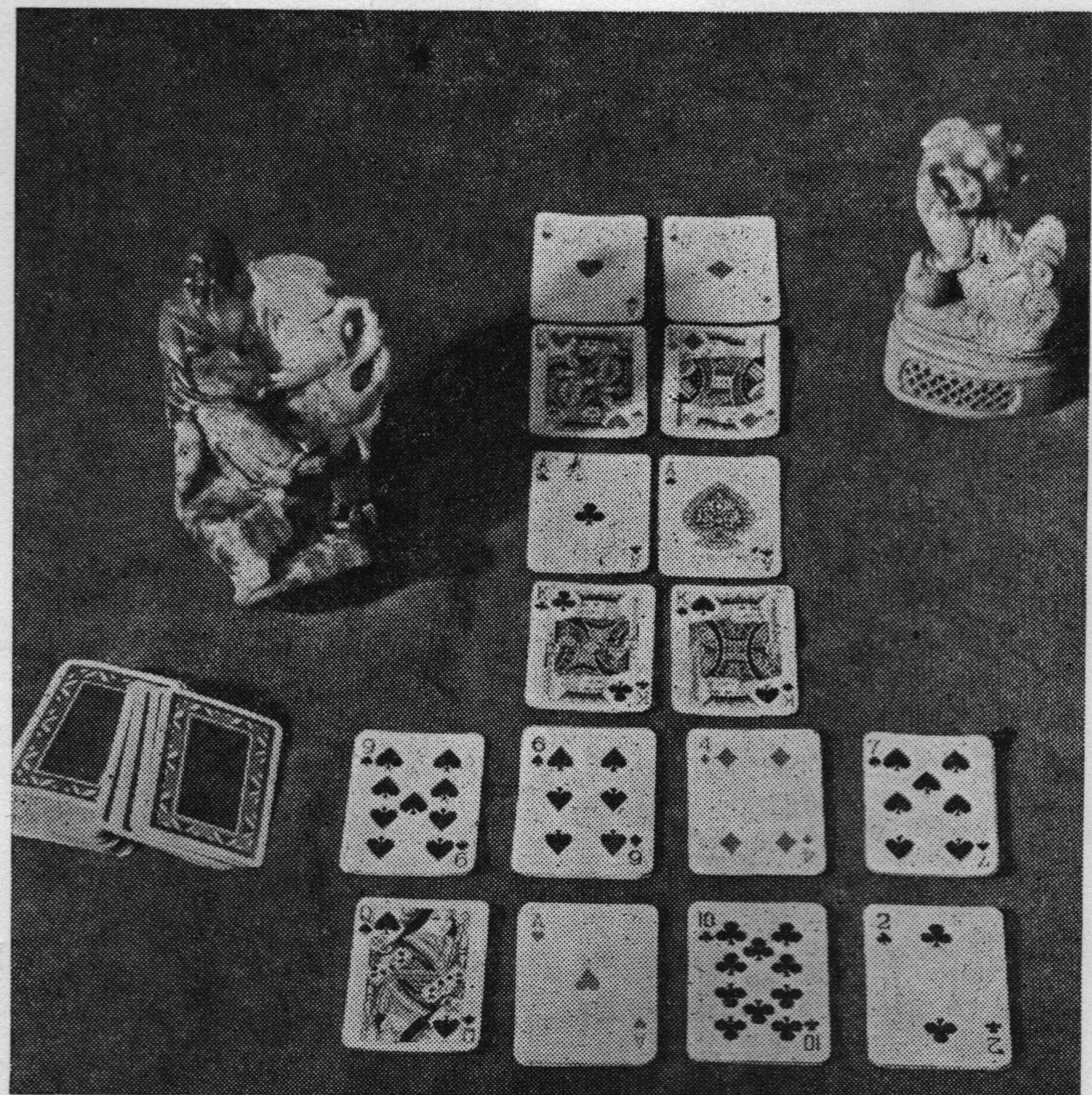
— Nettopp, vennen min.

Og slik jenket de seg hver på sin kant. Tante Charlotte sløffet både sukkeret og h'en i teen sin. Skjønt den jo ga en spesiell aroma til ordet. Sukkeret ofret hun for å leve lenger, så hun kunne oppleve at hennes små venner ble unge kvinner.

Og Lotte satte seg pent på enden og spiste sukkeret uten å smatte for mye. Men tårnet de bygde sammen, ble en kabal som de kalte BABELS TÅRN. Den må legges med tålmodighet og god vilje. Går den ikke opp første gangen, får vi legge den om igjen. Og når den så en sjelden gang går opp, kan vi si:

— Dette er vår lille stein til tårnet som vi bygger for at våre tungemål ikke blir forvirret, og vi ikke lenger forstår hverandre.

Var ikke dette en oppbyggelig jule-kabal? Kom da ikke og si at kortleik er syndig. Det kommer bare an på leiken.



Og så legger vi kabalen. Vi trenger to kortstokker.

Først bygger vi tårnet. Plukk ut 4 ess og 4 konger av stokken, en av hver familie, og legg dem slik:

Hjerter ess og ruter ess øverst med hjerter konge og ruter konge under. Deretter de to svarte essene med sine konger under. Så kommer 8 bunker — ordnet i to rekker, 4 bunker i hver rekke. Hver bunke har 4 kort, alle åpne, men bare det øverste kortet viser. Dette kaller vi *opplegget*. Det inneholder altså  $8 + 32 = 40$  kort.

De fire essene og fire kongene øverst i opplegget, er grunnkortene. På de 8 grunnkortene skal vi bygge slik: Oppover på ess, etter familie, hjerter 2 på hjerter ess, osv. Nedover på kongene

etter familie: Hjerter dame på hjerter konge osv.

De åtte bunkene med 4 kort i hver bunke kaller vi reserven. Det øverste kortet i hver bunke kan spilles på et grunnkort. Det øverste kortet kan også spilles inn i avfallsbunken.

Og nå kan vi begynne spillet:

Snu opp ett kort om gangen fra stokken. Kort som ikke går på grunnkort, legger vi i en *avfallsbunke*. Kort fra reserven, det vil si øverste kort i hver bunke, kan vi bygge på øverste kortet i avfallsbunken; en bygger her både oppover og nedover og følger familie: f. eks. på ruter 7 øverst i avfallsbunken kan en bygge enten ruter 6 eller ruter 8; og på kløver ess kan en bygge enten kløver

konge eller kløver 2. Med toppkortet i avfallsbunken kan en alltid bygge på et av grunnkortene. En kan gå gjennom stokken 3 ganger i alt.

Ved å bygge kort inn i avfallsbunken kan en få fram kort som ligger nedover i reservebunkene. På den annen side får en ikke brukt kortene som er kommet inn i avfallsbunken før en skal gå gjennom stokken på ny. Så det blir en vurdering om en skal la dem ligge i reserven eller bygge dem inn i avfallsbunken.

Denne kabalen er mer komplisert å få til å gå opp enn en skulle tro når en legger den første gang. Den går sjelden opp; gjennomsnittlig hver tiende gang en legger den.

Men den har også flere muligheter.



# TRE DIKT

AV  
OLA  
JONSMOEN

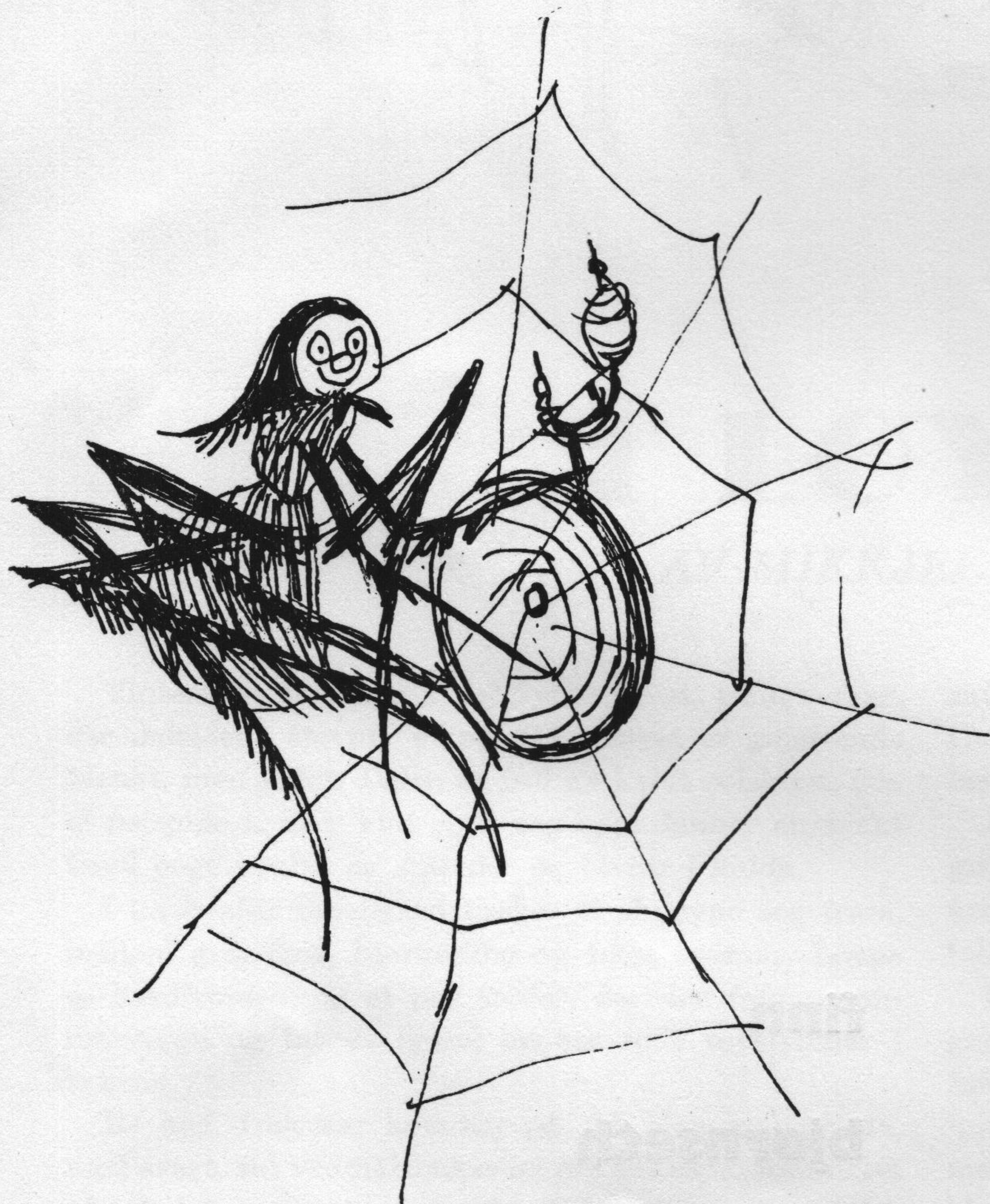
## EI KU PÅ TUR

Ei Rørosku gjekk jorda rundt.  
Ho brukte tjuge år.  
Men sju år åt ho gras  
der Wambafolket slår.

I heile fem ho segla  
på buken over sjø.  
Ho følgde flygefisken  
og drøymde stort om snø.

I tre år bles ho tuba  
til dans i ville vest,  
og to år var ho klokkar  
og eitt år var ho prest.

Eitt år gjekk ho jorda rundt  
og eitt år gjekk ho heim.  
Men sant å seie du — ho gjekk  
i fjellet vest for Seim.

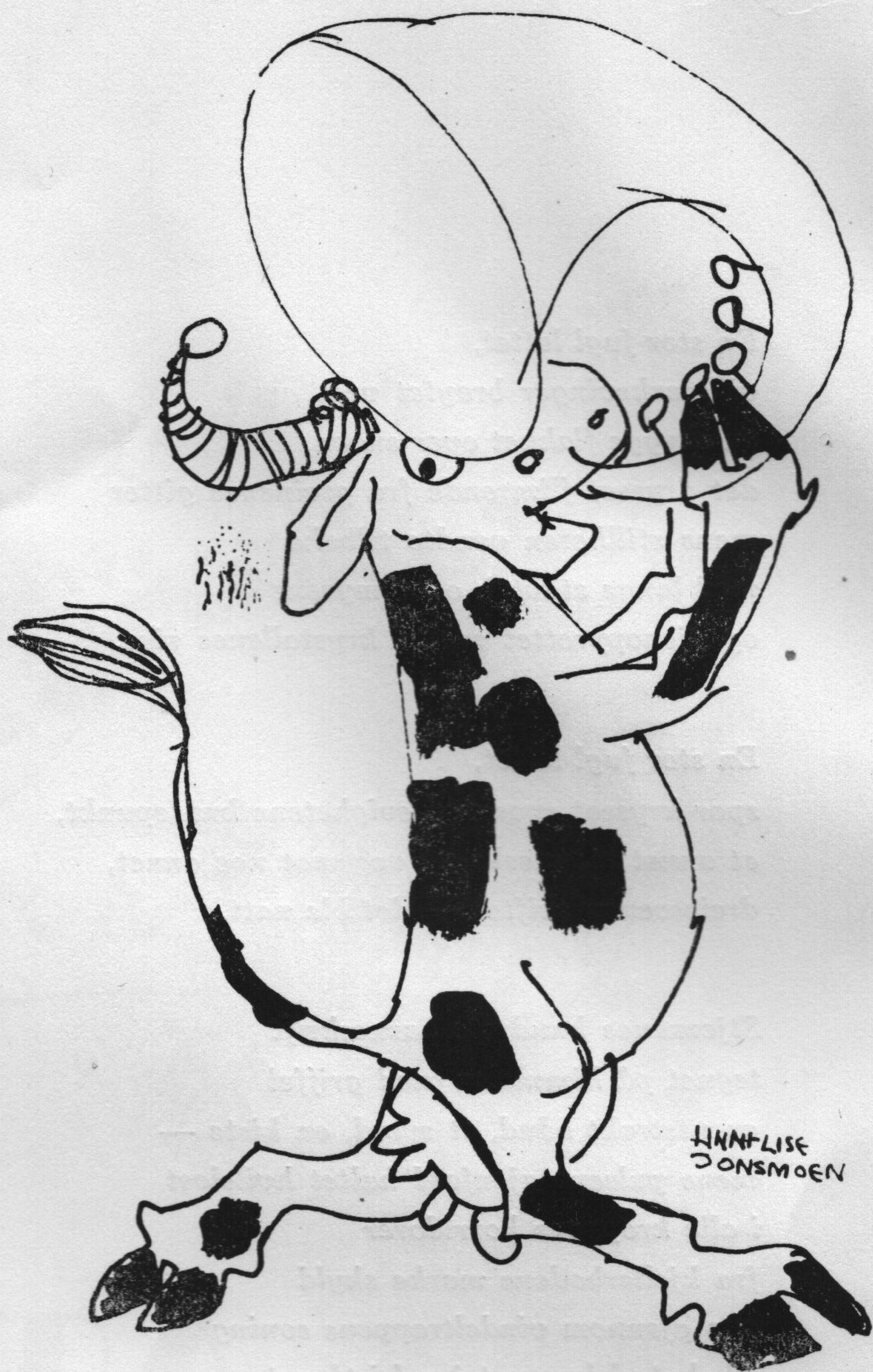


## VED AMASONAS

Ein flodhest sym og seier poff  
og likar smør og brød og loff.  
Men vil du ri på han ein tur  
ta støvlar på og full mundur.

Ein ape leikar bro-bro-brille  
med ei blidøygd kro-ko-dille.  
Så kjem ei gavmild klatremus  
og gir dei kvar sin jordbærbrus.

Eit dovendyr vart døypt til Jonas.  
Det hang og sov ved Amasonas.  
Det sov kvar dag og kvar ei natt  
og middag sov det attpått.



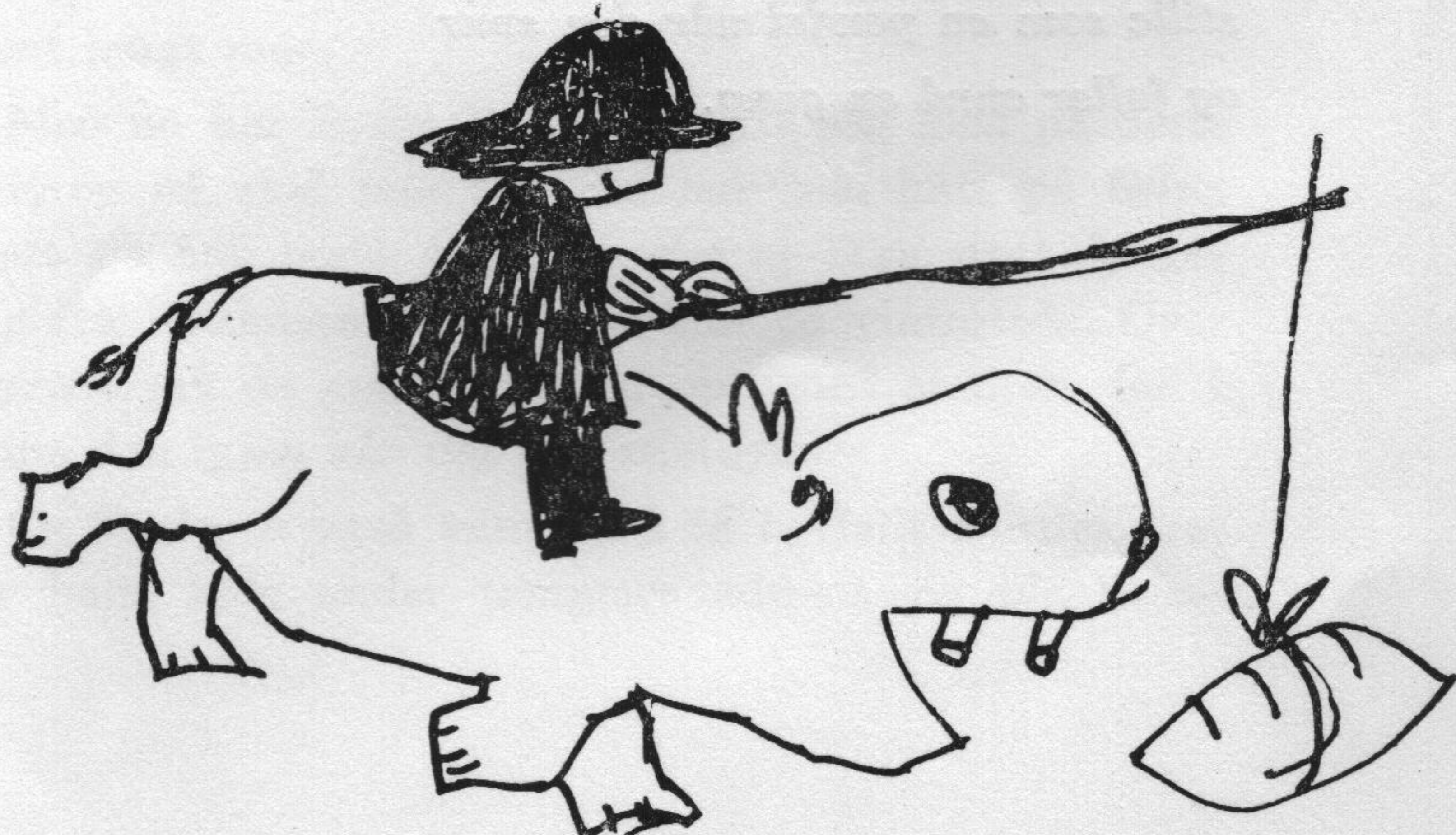
## EI KONGRO-BRUR

Ei kongro sat i veven  
og vov og spann.  
Ho skulle gifte seg  
og vov seg fine band.

Ho vov seg brureslør  
og anna flortynn stas  
som kvit i lufta hang  
som dogg i gras.

Da mørkret løynde nettet  
og siste renning rann  
fanga ho til brurgom  
ein godblid kongromann.

Så heldt dei bruredans  
til langt på natt.  
Men i gryvarm morgonsol  
spann og vov dei att.



Tegninger av UNNI-LISE JONSMOEN



*En stor fugl lettet,  
villmarksvinger brøytet veg,  
en skygge flakket over snøen,  
det drysset flimrende fra greinenes gitter  
mens stillheten vendte tilbake  
med lange stavgang over myrene  
og gjenopprettet roen i krystallenes rike.*

*En stor fugl lettet,  
spor krysset spor ved evighetens knutepunkt,  
et annet menneske på veg mot noe annet,  
dreiescenen skiftet — det ble natt.*

*Stjernenes knudrete barneskript  
tegnet på himmelen med griffel  
en utstrakt hånd, et sverd, en kiste —  
mens pulsens gjenferd haltet hvileløst  
i alle kroppens korridorer  
fra kjellerbodens mørke skyld  
opp gjennom vindeltrappens sving  
til skyteskårenes triumf i tårnet,  
en pendel jublet  
for sin egen tyngde under fallet  
og steg igjen til svart fortvilelse  
ved vendepunktene på begge sider,  
aldri lenger, aldri annerledes.*

*Det ble morgen  
der en stor fugl hadde lettet  
og et menneske var stanset av et annet,  
barhodet og beruset under stjernene  
som bleknet bort i demringen  
til minne om et kjærtegn  
i evighetens milliontedel av et sekund.*

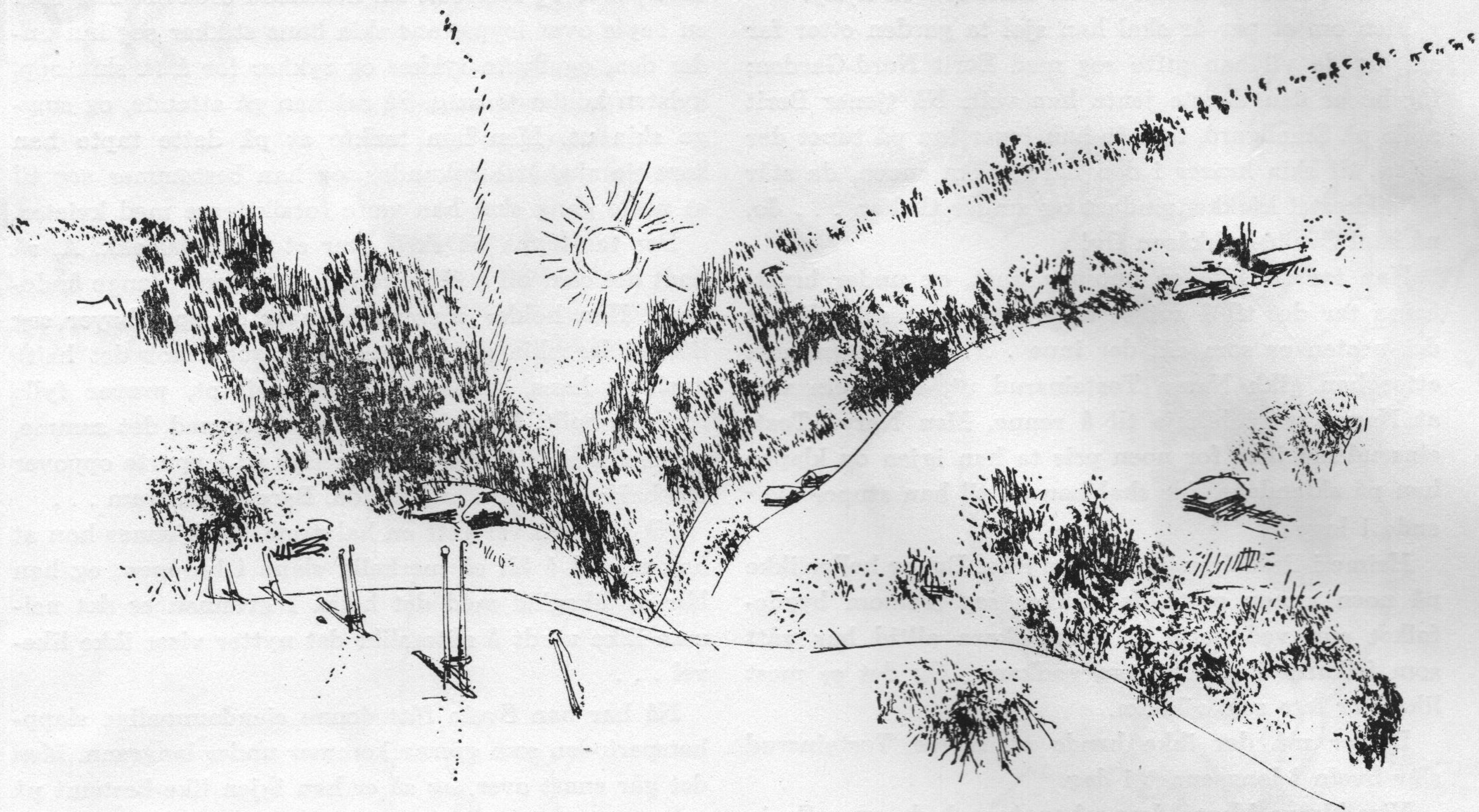
*Det drysset flimrende  
før det ble stille i krystallenes rike,  
stille som en pendel når den snur  
og faller ennå en gang.*

**finn**

**bjørnseth**

**vinterlandskap**





# I LØYPA

AV MIKKJEL FØNHUS

Vintersola står sør i dalglyppa, i et trangt skar, der dalsidene stevner i hop. Og soløyet er gnistrende blankt, men kaldt. Dalen er full av kaldt solskinn. Fra ei peispipe kruller kvit røyk seg opp, danner en svakt bøyd boge i lufta og står der og bivrer i kulda.

I lia ovafor Smellgard krøker ei skiløype seg fram, mellom granskog, bjørkeskog og tette oresnar. Løypa er hardfrossen, og et par steder, der den følger tømmervegen og tar av igjen, henger røde tøystrimler i trærne.

En høg, frøk kar kommer på ski. Han er barhoda, med svart, sid vadmålsbukse og grå ulltrøye. Han halvt går, halvt springer med skia. Trinsestavene stempler snøen med tørr, knasende lyd.

Karen kan være to, tre og tjue, kroppen er eldre, men ansiktet heller yngre. Han heter Svein Rukkåsen, og han er fra Rukkåsgardene, som ligger der innpå åsen oppmed Kverrvilla.

Svein har gått ut som førstemann i langrennet, denne kappflyinga som den nye, unge doktoren i bygda har fått i stand. Ja, denne doktoren finner på så mangt. I fjor haust fikk han narra kaksen Ola Smellgard til å rydde skibakke i den lille skogslia si. Men da var det mange av de eldre som flirte: Doktoren satt her da sannelig med ei grådig betaling likevel, om han ikke

skulle få istand noe som skaffa han enda større fortjenste, enda mer arbeid, med å skjøte sammen brukne beinstumper.

Å drive med skihopping, det kunne være for smågutter; men slikt vokste en seg fra når en kom opp i åra. Og langrenn, det var til å ødelegge seg med, sa folk flest.

Nå i dag skulle de dra ut fra tunet på Nørre Smellgard, der skyss-stasjonen var, liene opp, inn på åsen, forbi Salangsvatnet, ut i liene og ned til Smellgard igjen. Men hva hadde de igjen for at de rente slik, med tunga ut av kjeften som ei harebikje? Ja, de som ble først, den som flaug mest narraktig, han kunne kanskje i premie få ei sølvskei til seks, sju kroner. Men slite slik for seks, sju kroner . . . Om en sleit bare halvparten så mye med å hogge tømmer, så ville en tjent langt mer.

Men nå har Svein Rukkåsen gitt seg med på dette her, og nå skal han fly. Ski har han hatt på beina mest sia han lærte å gå; for det er ikke støtt de har veg fra Rukkåsen og til dals, slik på vintertida. Over myrene må de merke vegleia opp med staurer, for å finne den igjen når det blir snøføyke.

Og Svein er også vant til å ta i. Heilt fra det året far hans kom under tømmervevinga, og ble helse-



laus, har Svein vært nødt til å slite med garden aleine, bare med mor og søster si, ho Elisabet, til hjelp.

Men om et par år skal han sjøl ta garden etter far sin, og da vil han gifte seg med Berit Nord-Garden; for ho er den likeste jenta han veit. Nå tjener Berit nede på Smellgard, og når han jager inn på tunet der igjen, til skia kraser i den hardtråkka snøen, da står ho sikkert i kjøkkenvinduet og smiler til han . . . Jo, nå skal Svein Rukkåsen fly!

Han tar til å få en oppjaga pust, og under brystbeina tar det til å svi et eller anna; det svir slik at det nesten er som eld der inne . . . Men ett minutt etter han gikk Narve Tøsteinsrud ut, og Svein veit at Narve er ei bikkje til å renne. Men Narve Tøsteinsrud må ikke for noen pris ta han igjen og klappe han på skiendene, før skal han gå til han stuper over ende i løypa.

Heime i Rukkåsen er de ikke rike. Det er heller ikke på noen annen måte de stikker seg framom bygdefolket enn ved dette at Rukkåskara alltid har gått som frikarer i bygda, som godkarer. Og det er mest like stor ære som rikdom.

Derfor må det ikke hende at Narve Tøsteinsrud slår Svein i langrennet i dag.

Viss Narve klarer denne kappinga bedre enn Svein da vil kanskje folk si som så: Å nei, Rukkåskara é vel ikkje so seige som i gamle daga . . .

Men viss Svein går godt, langt fortere enn Narve, da vil kanskje folk dra godlidende på smilen og si som så at de Rukkåskara, de er neimen ikke så greie når det gjelder noe som røyner på. Og det vil bli fortalt opp igjen om alle de godkarstykker som Rukkåskara har gjort.

Sola står og gnistrer der sør i dalglyppa; men her inne blant trærne er det mest skugge; solstrimene jager her og der over snøen som blanke spjut, og det er så stilt at Svein legger merke til sin egen raske pust. Skia klapper nå og da i løypa; den løper foran og han etter; han jager den; den smyger seg hit og dit og prøver liksom gjømme seg bort; men han finner den alltid igjen, og jager den videre.

Det er sterk og stadig stigning heilt opp på dalsida. Svein veit at han skal løpe en time, kanskje mer. Han har et visst mål av krefter, og disse kreftene skal han dele jamt på denne ene timen; han veit det, men har vondt for å gjøre det; han kjenner seg som et jaga dyr, uten at han kan se den som jager. Og han kan ikke bli kvitt den fornemmelsen at han der bak stadig drar innpå; han må ta i.

Men skrapte det ikke i ski bak han?

Svein stanser et par sekunder og lyer. Men han hører bare tunge dunk i sine egne øreganger, og han kjenner at varmen fra kroppen osrer under klærne . . . Så hogger han stavene i snøen og løper videre.

Nå er han kommet opp under Smellgardsknatten, og her er ikke sola. Bergkollen reiser seg opp og demmer solflommen av. Her er skugge, og den kjennes nesten som halvskumring mot alt det glødende sol-

skinnet bakafor. Lendet er stygt, med djupe bekkedaler, urer og knauser. En nedsnødd orekvist står som en bøyle over løypa, ene skia hans stikker seg inn under den, og Svein rykker og rykker for å få skia opp. Kvisten holder trassig. Så må han gå attende, og smyge skia ut. Men han tenkte at på dette tapte han kanskje sju, åtte sekunder, og han bestemmer seg til at neste gang skal han være forsiktigere med kvister.

Der tar løypa på skrå over et breitt dalsøkk. Å, så godt det skal bli å få kvile litt, få ta noen lange åndedrag! Han holder stavene bakover og opp, bøyer seg litt og lar skia gli. Lufta kjøler godt mot det heite ansiktet hans, mens han puster djupt, prøver fylle lungene heilt. Men dalsøkket er slutt med det samme, og han bruker farten han har fått til å spurte oppover motbakken på den andre sida. Bare fram, fram . . .

Nå har han vel gått en halvtime. Da kjenner han at han tar til å bli så merkelig slapp i kroppen, og han blir så likeglad med det heile. I grunnen er det neimen ikke verdt å slite slik; det nytter visst ikke likevel . . .

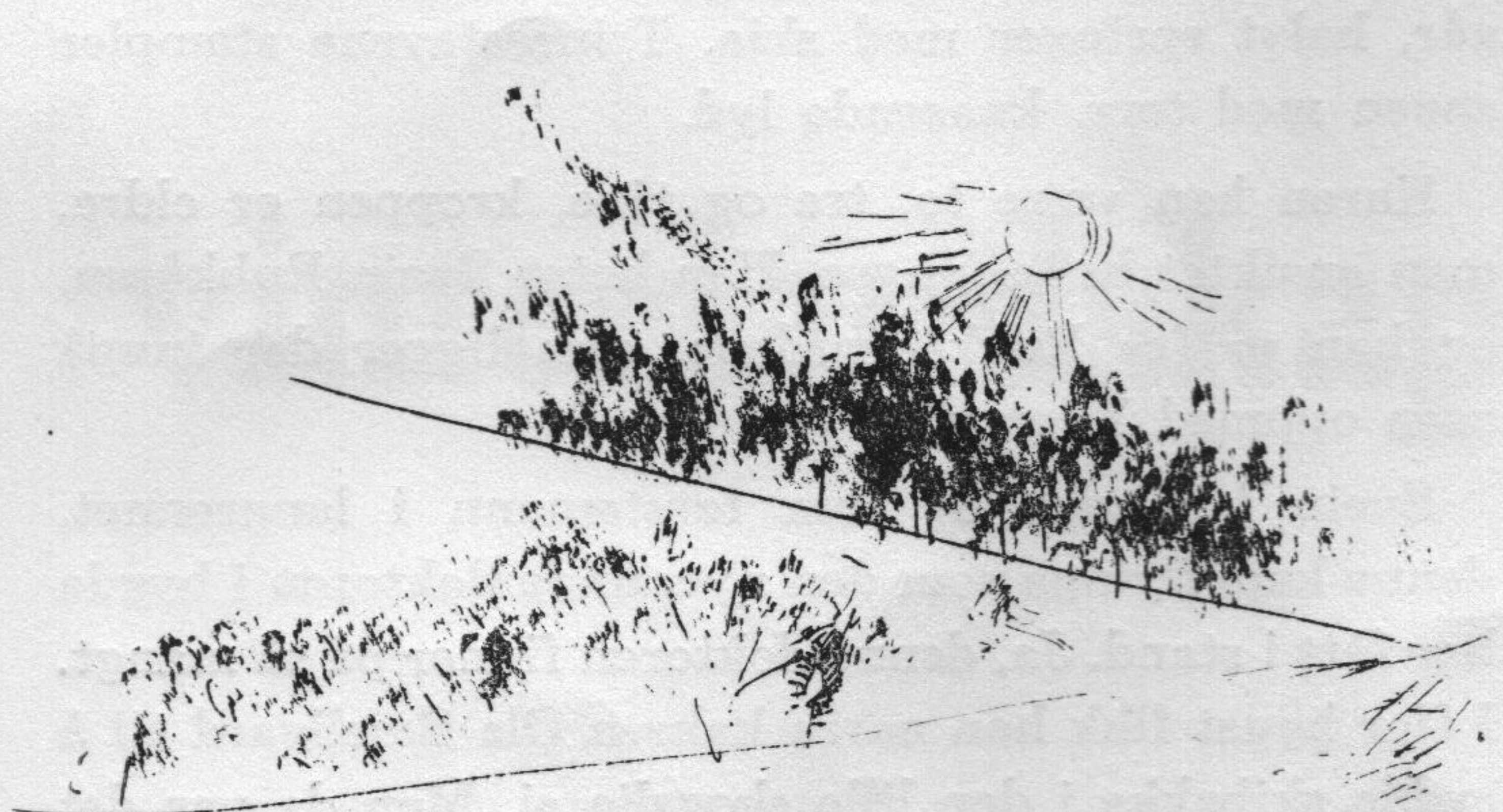
Nå har han Svein fått denne eiendommelige slapphetsperioden som gjerne kommer under langrenn. Men det går snart over, og så er han igjen like bestemt på at før Narve Tøsteinrud skal ta han att i dag, før skal han renne til han stuper.

Skia glir så lett. Under er de svarte av tjære, innsvidd med tjære. I heile fjor sommer sto de der i solveggen og saug tjæra i seg.

Nå har han Svein slutta å tenke på det han ser omkring; nå er det bare løypa og skituppene. Også skituppene liksom kappes; den ene renner stadig forbi den andre. Nå og da hører han et lite gnurk fra læret i bindingene.

Sveitten renner i lunkne dråper over ansiktet på han; de kommer ut fra hårluggen, arbeider seg ned på leppene, og da slikker han dem uvilkårlig i seg. De smaker som saltvann. Håret krøller seg av varmen, og rimet henger i det.

Men nå ligger det noen lange myrer sørover flatåsen foran han, og over disse myrene går løypa. Solskinnet skjærer han i øynene; heile den kvite åsen kaster sollyset fra seg igjen; åsen reint spruter av lys. Og når han letter stavtrinsene, da risler snøkorna av





dem som et blankt vass-silder. Su-u-i! Su-u-i! låter det fra skia, etter som taka blir lange og han skyver seg fram.

Hvor det flate lendet letter! Hjertet arbeider ikke så hissig lenger, og lårmusklene er ikke så kjenslelause. Han suger lufta i lange begjærlige åndedrag, og da han ser seg tilbake, er det ingen Narve Tøsteinsrud å øyne.

Svein tenker at viss han ikke ser noe til Narve når han er kommet over på den andre sida av myrene, da vil Narve være mer enn ett minutt bak han. Og det er dette ene minuttet som skiller dem, det er dette de slåss om; Narve vil krympe det sammen til ingenting; men Svein vil tøye det ut så det blir likt med flere minutter sammenlagt.

Øynene henger åndsfraværende ved løypa, og kroppen hans er nå mest som en maskin; lemmene arbeider av seg sjøl.

Han skyver seg på stavene, skia klapper hardt og fast. Et harespor skjærer tvers over løypa og hopper videre bortover isen, to og to labber ved sida av hverandre, to og to. . .

Han blindes av sveittedråper, og må blunke kvast med øynene. Og nå har han liksom fått øyne i ryggen også; sjøl om han ikke snur seg, kan han likevel se den svarte buska etsteds bak, dette som er Narve Tøsteinsrud.

Og Svein løper og løper. Ulltrøya hans er kvitrima over ryggen; og sveittedunsten fryser, og hver tynn ulltråd blir til en liten kvit, krølla rimorm.



— Su-u-i! Su-u-i! låter skia. To orrhaner ruser opp ved sida av løypa, og snøspruten gauver omkring dem. Men løypa ligger der innover myrene så glitrende blank som en utstrakt sølvtråd.

Nå har han gjort seg ferdig med myrene. Men med det samme han dukker inn i skogen, ser han seg attende. Da ser han langt der bak at det liksom kommer flytende ei svart buske — det er nok Narve Tøsteinsrud.

Og skia til Svein kveser enda hissigere. Solstrimer og skuggeflak jager skiftevis over dem der inne blant den kvisete åsskogen.

Men igjen åpner lendet seg, og Salangsvatnet ligger der som ei veldig, frossen myr. Ved søre osset svartner det i veggene på ei halvt nedføykt fiskebu.

Nå kjenner Svein Rukkåsen en kvalm, ekkel blodsmak i munnen; det er akkurat samme smaken som da han var smågutt og kunne råke til å gå og suge på eirete kopperskillinger. Bloddunsten står han opp i halsen, og han synes at viss han nå spytter, så må spyttet være blodblanda . . .

Han prøver spytte; men det er som han ikke eier spytt lenger; han får bare fram noe tørt, kvitt skum.

Nå tenker han nesten ikke; han har mista evnen til å skape lange tankerekker; tankene kommer bare som stutte bruddstykker. Tilfeldige innfall, et eller anna minne, glir fram og blir borte igjen.

Svein Rukkåsen raser ut gjennom liene. Han stuper og reiser seg igjen. Aker videre. Han ligger på stavene til de står under han som spente boger. Skia er aldeles løsslopne nå, reint gale i det hengebratte lendet.

Nå er ikke Svein varm lenger. Nå er klærne hans kjølna og ligger om kroppen som et iskaldt omslag. Øyebryna er kvite, vadmålsbuksene er stive nede ved ankelen. Stavreimene har satt merker etter seg over handledda, og han blør over ene kjaken; men det gjør ingenting — bare, bare han kommer fort fram.

Så er han brått og uventa inn på kongsvegen. Ei rød fille henger i en gardstaur. Det ryker fra ei stue i vegkanten, og en mann står borte ved låven og sager ved. Herregud! tenker Svein, at en mann virkelig kan gi seg så god tid som denne karen! Saga kryper smått, smått, fram over stokken, tilbake over stokken, og det er så vidt han kan se at karen bøyer seg under arbeidet. Han sløser meningslaust med tid. Men så stanser saga, mannen snur seg mot han og flirer breit.

Så roper han:

— Har du betaling for dagen eller har du for timen?

Men Svein hogger seg nordover veien, og skistavene har fått et anna mål i laussnøen. Nå knirker og skriker de når piggene borer seg i.

Men nå kan Svein se hustaka framme på Smellgard, og han synes det er så lenge, lenge sia han gikk ut



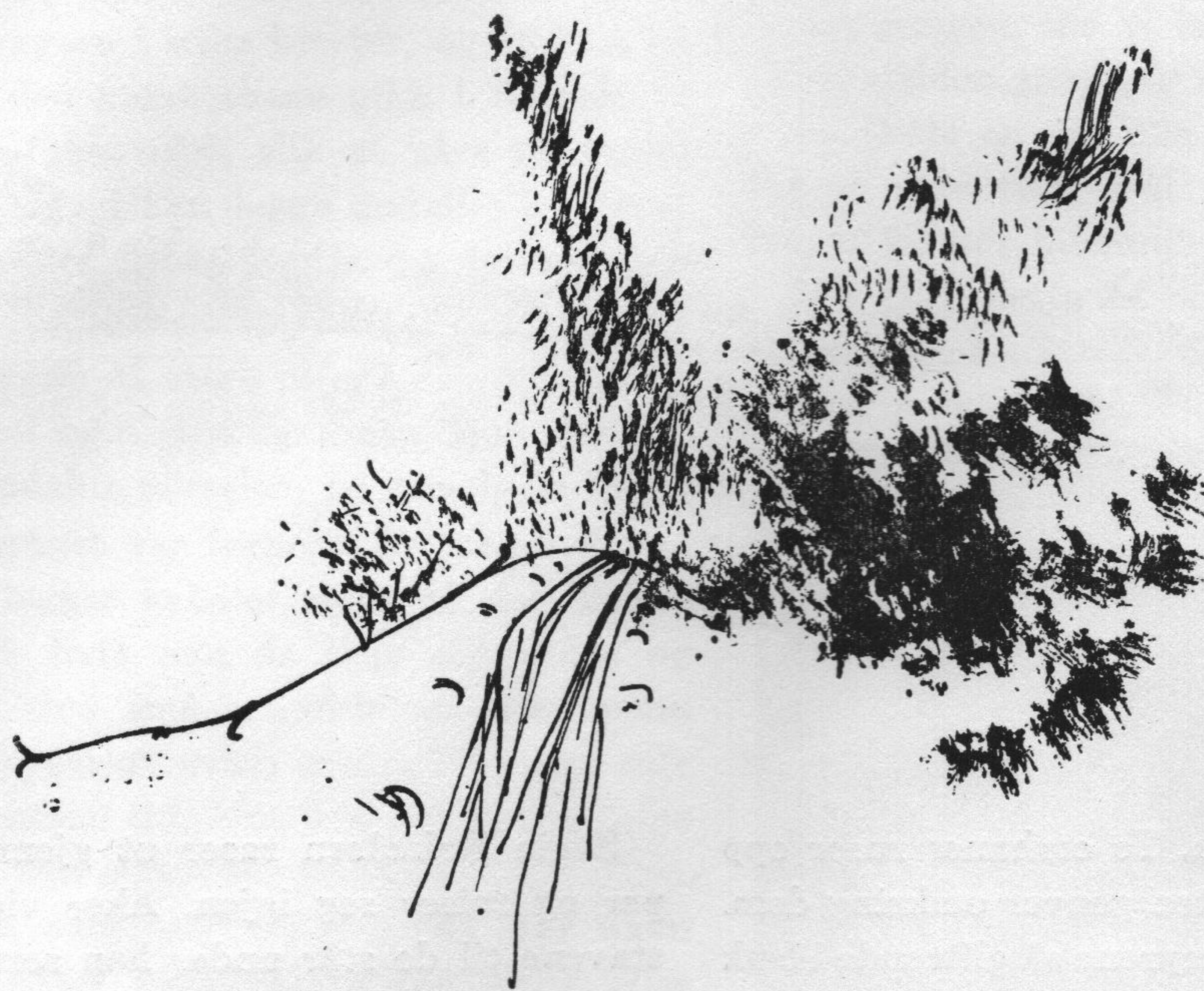
derfra. Hvor lenge det er, tenker han ikke på. Han tar bare mål av telefonstolpene, hogger seg fram fra den ene til den andre. Ene bindingen løsner; men han gir seg ikke tid til å rette på den. Han pigger seg fram, tar bare et og anna sleng med beina — og så glir han inn over tunet på Smellgard, forbi en mørk dott av folk, der gråbeinpelsen til doktoren skiller seg ut.

Ganske langsomt bøyer han seg ned og vil løsne bindingene. Men da han har stått litt i denne krokete

stillinga, tar det til å sprengje noe inne ved mellomgolvet, og han må reise seg igjen og puste litt.

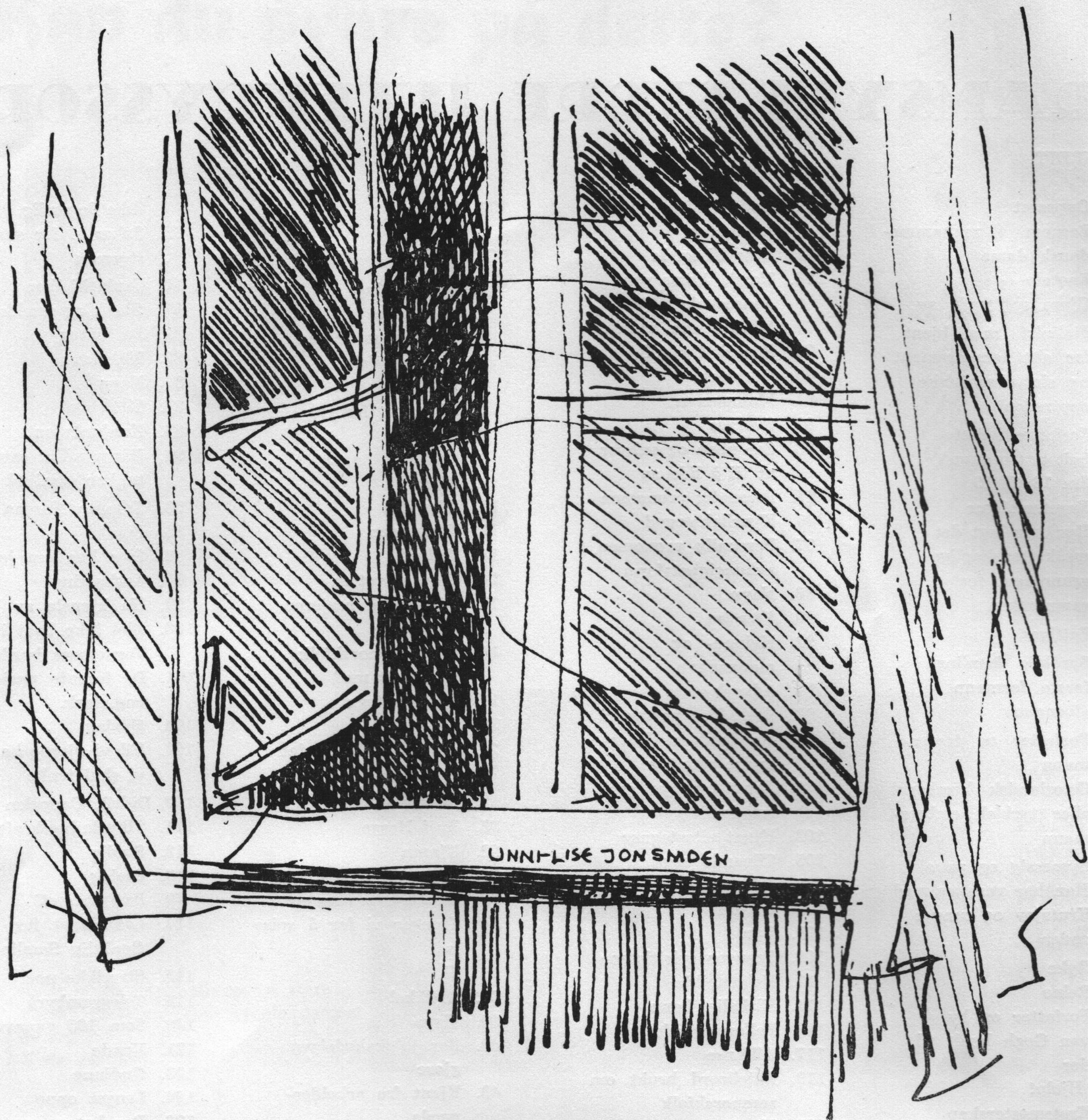
Men heile tida lyer han etter det tørre skrapet av ski bak seg, skia til Narve Tøsteinsrud. Nå er det gått ett minutt, to minutter — ingen ski hører han. Han har vunnet.

Men inne bak glassrutene i kjøkkenet ser han Berit Nord-Garden. Ho står i kvitt forkle. Ho smiler til han.



*Illustrert av NILS AAS*





UNNI-LISE JONSMOEN

STEINN STEINARR (1908 – 1958)

# TO SKUGGAR

Frá islandsk ved IVAR ORGLAND

*Eg skòda ut igjennom opne glaset  
og brisen strauk meg stilt pà varme kinn.  
Mitt auga sàg to underlege skuggar,  
den eine — heimsens, og den andre — min.*

*Mitt hjarta slo, eg var sà dim pà augo,  
mi hand seg lyfte, tærd, ved vindaugskarm.  
Eg kjende vanmakt gripa alle lemer  
og sildra i mi glede, sorg og harm.*

*Og heimsens skugge ruva over alle  
med stivna andlet, stolt og skànsellaust.  
Kva ventar du deg, du som vaken lever  
din eine solskinsdag — og døyr i haust?*

*Eg skòda ut igjennom opne glaset,  
ei røyst langt borte fylgde brisen inn:  
Du som er her, skal kverva i heimsens skugge,  
og heimen, han skal kverva i skuggen din.*

Tegning av UNNI-LISE JONSMOEN



# FRAMSYNS STORE JULEKRYSSORD

## VANNRETT

- |   |   |   |  |
|---|---|---|--|
| 1. Opprømt  | 71. God mosjon etter julematen                          | 159. Skade  | 73. Ikke legemlig                        |
| 6. Fornem muhammedansk dame   | 74. Eller liknende                                      | LODDRETT  | 75. Søker vi for snøstormen              |
| 12. Enetale   | 76. Norsk korrespondanseskole                           | 1. Formodning   | 77. Bruk kjelken                         |
| 17. Gjøre seg godt av   | 77. Mindre enn molekyl                                  | 2. Ikke eldre   | 78. Slank og smekker                     |
| 18. Fiolinist, m.a. kjent for sitt temperament og sin eksentriske opptreden | 79. Svensk for A.S.                                     | 3. På samme måten                                     | 81. På båten                             |
| 20. Forfatter i dette heftet (fornavn)                                      | 80. Nummer  | 4. Sverge falsk                                       | 82. Makelaus                             |
| 21. Fra 13 til 19   | 81. Mannsnavn   | 5. Fylke  | 84. Navn                                 |
| 23. Engstrømfigur   | 82. Sverges   | 6. Gjør mor før jul                                   | 87. Tilvising                            |
| 25. Han har lagt det språkvitenskaplige grunnlaget for samnorsken           | 83. Ser noen og enhver ut til å lide av                 | 7. Jeg /eg  | 89. Konjunksjon                          |
| 26. Fattige   | 85. Personlig pronomen                                  | 8. Ordre til hanen                                    | 91. Håper vi at samnorsk-tanken skal få  |
| 27. Språklig Samlings første formann (fornavn)                              | 86. Kjærlighetsgud                                      | 9. Altet  | 93. Svinger Tarzan seg i                 |
| 30. Forfatter og teatermann   | 87. Personlig pronomen, avhengighetsform                | 10. Ikke din  | 95. Fins                                 |
| 32. Østerlandsk hersker eller tyrkisk embetsmann                            | 88. Navn  | 12. Kjælenavn   | 96. Sier kua om jenta                    |
| 35. Bymessig og pave  | 90. Værelse   | 13. Tallord   | 97. Forkorting                           |
| 38. Han har vansker med Krutsjov og tung i enden                            | 92. Kvinne- og mannsnavn                                | 14. Gjør ullvotten                                    | 99. Ha kjensle av                        |
| 39. Ryke  | 94. Adverb  | 15. Når de få regjerer de mange                       | 100. Blei ikke bedt i Torneroses bryllup |
| 41. Reine   | 98. Beskylder partene i språkstriden hverandre ofte for | 16. Blir samnorsksfolk ofte møtt med                  | 101. De forente nasjoner, eng. fork.     |
| 42. Forfatter og by   | 102. Langt og mye, gml. rettskr.                        | 19. Karaktertegn                                      | 104. Ødelagt                             |
| 45. van Gogh holdt til der  | 103. Kjent vitsetegner                                  | 22. Altså   | 107. Vil vi gjerne ha når vi skal tenke  |
| 48. Hjelp!  | 105. Tilvende seg                                       | 24. På dansk heter det nu, men hva heter det på norsk | 110. Didrik Cappelen                     |
| 49. Kretsmesterskap   | 106. Ikke mange   | 25. By i Norge  | 111. Tiltrekningskraft                   |
| 50. Gris  | 107. Solgud   | 29. Ujamm   | 112. Stadig                              |
| 51. Norne   | 108. Dyr.   | 31. Kjent bueskytter                                  | 113. Omlag                               |
| 52. Familienavn   | 109. Trenger spiritistene                               | 33. Eiendomspronomen                                  | 70. Parfymestoff                         |
| 53. Forfatteren Matti Aikio   | 111. Helgenbilde  | 34. Trenger vi for å spise is                         | 114. Landslaget for Språklig Samling     |
| 56. Fins det mange av i silda   | 114. Kirkelig bønn                                      | 36. Si  | 115. Sier ikke noe                       |
| 58. Skriftlærd jøde fra tida omkring fangenskapet i Babylon                 | 116. Fellesmarkedet                                     | 37. Artikkel  | 118. Telegrambyrå                        |
| 60. Forgude seg sjøl  | 117. Alliance   | 39. Tigge   | 120. Som 105 vannrett                    |
| 62. Lapp  | 119. Skjellsord brukt om samnorsksfolk                  | 40. Bør julekakedeigen gjøre                          | 121. Vende                               |
| 63. Nabokov skreiv om henne   | 122. Nummer   | 43. Kjent fra arbeider-rørsla                         | 123. Gudinne                             |
| 65. Han opptrer ofte i avisspaltene i forbindelse med språkstriden          | 125. Norsk språknemnd                                   | 44. And og materie                                    | 124. Lengst oppe                         |
| 66. Bør en detektiv finne   | 128. Utenriksdepartementet                              | 45. Plog  | 126. Bør hetsen mot samnorsk             |
| 69. Indisk sjølpiner  | 129. Spiser mange julaften                              | 46. Rest  | 128. For lenge, lenge sia                |
|   | 135. Antar  | 47. Arbeider for mellom-menneskelig forståelse        | 130. Inger Trine Andersen                |
|   | 137. Han tenker bare på seg sjøl                        | 53. Hellig  | 131. Svell                               |
|   | 140. Ikke individets                                    | 54. Flatemål  | 132. Spis                                |
|   | 142. Drikk  | 55. Vanry   | 133. Vokaler                             |
|   | 143. Lokkemat   | 57. Gjør mange i jula                                 | 134. Gi lyd                              |
|   | 145. Navn   | 59. Husflidredskap                                    | 135. Som 142 vannrett                    |
|   | 147. Redusert type                                      | 60. Se  | 136. Gir liten avling                    |
|   | 149. Eire   | 61. Formløst urdyr                                    | 138. Kake                                |
|   | 150. Smådyr   | 62. Kjøper vi på travbanen                            | 139. Mannsnavn                           |
|   | 151. Non grata  | 64. På kopperet                                       | 141. Etter høvelen                       |
|   | 155. Bull   | 67. 3,14  | 144. Stand                               |
|   | 156. Distriktskommando                                  | 68. Rekner Gud som alle tings innerste kjerne         | 146. Fugl og familienavn                 |
|   | 157. Sport  | 72. Attraksjon på nattklubb                           | 148. Dyr                                 |
|   | 158. Håper vi at dette juleheftet skaper                |   | 149. Heve                                |
|   |   |   | 152. Tøm                                 |
|   |   |   | 153. Lengdemål                           |
|   |   |   | 154. Bokholderiuttrykk                   |







# Hyenen og den lure reven

Eventyr fra Afrika gjenfortalt for  
juleheftet av misjonær P. A. Bredvei

En rev og en hyene bodde sammen i ei pen, nybygd, rund stråhytte dypt inne i den store urskogen.

En dag gikk de ut sammen for å finne noe å ete. De luska omkring i kratt og skog, på åpne glenner og i tett jungel. Etter ei stund kom Hyenen til Reven og viste fram en stor kniv han hadde funnet.

— Hvor fant du den? spurte Reven.

— Ved foten av et stort tre, svarte Hyenen. Jeg kunne se at jegere hadde rasta der.

Det var en fin kniv med skaft av elfenbein og en blank, skarp egg. Reven blei misunnelig. Han snuste over alt og kikka inn og ut i krattet for å se om ikke han også kunne finne en kniv eller noe annet brukbart for huset. For det var jo han som var kokk.

— Hei venn, se her! ropte han plutselig og kom springende med en bunt store, lange fjør som hadde tilhørt

en åtselgribb. Jeg har funnet kniver jeg, skreik Reven i fistel. Dette er kniver som duger, og går en i stykker, har jeg nok å ta av. Jeg behøver aldri slipe en sløv kniv mer etter denne dag.

— La meg få noen av deg, ba Hyenen. Han hang med hodet og var tydelig misunnelig på den heldige vennen sin.

— Nei, sa Reven og gjorde seg kostbar. Den eneste handelen jeg kan tenke meg å gjøre med en gammel venn, er å la dagens lykkefunn bytte hender. Du tenker deg at det var jeg som fant din kniv, og jeg at du fant den store bunten med kniver.

— Ja, ja, sa hyenen begeistret og tok imot fjørene.

Ei tid seinere var de to ute og lette etter mat. Mens de snuste omkring i den store skogen, kom de vekk fra hverandre. Hyenen gav seg til å gaule på det håse målet sitt: — O-ho o-ho hæ hæ hæ-æ-æ ho.

Reven hørte det, men gav ikke lyd fra seg. I dag ville han være aleine. Han håpte å få tak i noe som var bedre enn det hyenen ville finne. Skjønt han måtte medgi for seg sjøl at den klossete vennen hans alltid var merkverdig heldig.

Men — alt han lette, fant han bare ei gammel forlatt grashytte med hull i vegger og tak. Han la seg i hytta og tok seg en lang hvil.

Da han våkna, så han de siste solstrålene for dagen i tretoppene over seg. Han gnei de søvnige øynene sine, rista av seg noen grasdotter og rusla sakte heimover. Han var så sulten at det peip i tarmene, og da han fikk se en flokk perlehøns på ei åpen glenne, gjorde han seg liten og lav og krøp sakte mot dem.

Men vinddraget sto mot hønsene, og snart tjirpa hanen varslende. Reven lå musestille. Etter ei stund gjorde han et nytt forsøk og drog kroppen sin noen meter nærmere flokken. Da tjirpa hanen igjen, og hønene slutta å hakke frø. Igjen lå Reven stille, og igjen drog han seg noen meter nærmere.

---

Onkel Arnes sider

## «Skrinet med det rare i»

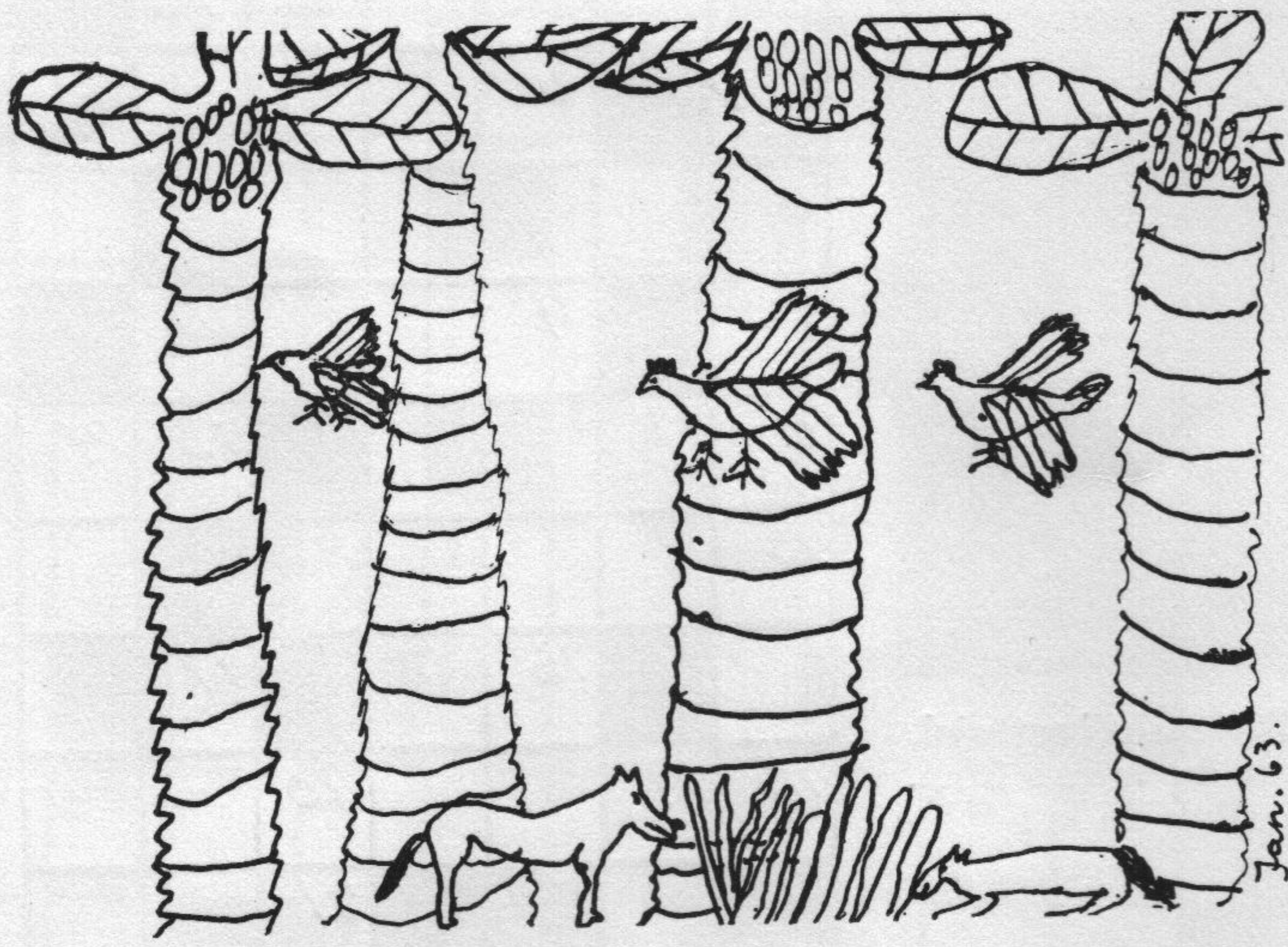
Gry har fått fine kunstløpskøyter og er flink til å danse på isen. Hun kan skrive ord og heile setninger, men i dag har bokstavene gått i surr for henne. Kan du ordne dem og finne ut hva hun har skrevet?

På siste side finner du svaret, men jeg syns ikke du skal se etter før du trur at du har funnet løsningen.

ogdby lae memsan







Nå var det bare et godt byks igjen til den nærmeste høna, som var opptatt med å få magen full før kvelden kom og den måtte sette seg på en grein for natta.

Men da Reven skulle bykse til, kom han bort i en grein, og vips fór høna sin veg med et varslende tjir-r-r til de andre. Og så gjenlød skogen av klaprende vinger, mens reven stod sulten og slukøra igjen. Så rusla han heim — tung i sinn.

Utafor hytta stod en fin, feit okse. Den hadde Hyenen funnet.

— Min venn, sa Reven i en lys og kameratslig tone. I dag har jeg vært veldig heldig. Tenk jeg fant et fint hus borte i skogen. Det har flere dører. Man kan springe ut og inn på mange kanter og ikke bli tatt av fiender slik som i denne båsen. Her kan vi bli fanga som i ei felle når som helst.

— La oss gå og se på den, sa Hyenen.

Da han fikk se den gamle, glisne hytta, ba han om å få den.

— For kanskje eieren av oksen jeg fant i dag, vil kom-

me og leite etter den, og da er det bra å ha mange dører, tenkte han.

— Vi kan bytte våre dagsfunn igjen, sa Reven. Du kan tenke deg at det var jeg som fant oksen og du, huset med de mange dørene.

— Ja, ja, svarte Hyenen begeistret med den grove stemmen sin.

Så flytta han.

Men om nettene lå han og skalv av redsel for alle løvene som rusla omkring og brølte så det gav gjenlyd i skogen. Her kunne de komme inn fra alle kanter og trengte ikke engang banke på noen dør.

En dag slakta Reven den feite oksen og ba sin venn, Hyenen, til middag. Han følte seg smigret over innbydelsen og tok med seg alle knivene, da han, iført sin grå- og gul-stripete dress, gikk til selskapet.

Vel benket ved bordet, tok verten og la et stort kjøttstykke bort til gjesten. Hyenen smilte over æresbevisningen, tok en av de mange knivene sine og begynte å skjære. Men — den bøyde seg. Han kasta den og tok en ny. Samme resultat. Den ene fjøra etter den andre brakk og blei kasta på golvet. Til slutt var det bare to igjen.

— De er ikke noe tess de knivene du fant, sa Hyenen ergelig.

— Det er du som ikke er noe tess, og ikke knivene mine, svarte Reven. Dermed la han kjapt ei fjør på hver side av kniven — og skar Hyenens stykke i to.

— Der kan du se, din tosk, sa Reven.

Da blei Hyenen så skamfull over sin klossethet at han gikk rett hjem til den usle hytta si.

Og fra den dagen av vil han ikke ha selskap med andre dyr. Han lever for seg sjøl og gauler og skriker i mørket for hvert bein han finner.

## SMIL LITT !

Churchill fekk vitjing av ein ung journalist på 80 års dagen sin.

Til farvel sa journalisten:

— Så vonar eg vi råkas att på 100 års dagen din!

Churchill så kvast på han:

— Ja, korfor ikkje. Du ser jo heilt frisk ut.

— Kvar var det Napoleon tapte første slaget sitt? spurte læraren.

— Det var . . . . det var på side 194, stotra vesle Arne.

## Eit barn er oss født!

Så skal vi atter få lov å ta mot ei jul med fred i heim og fedreland. Englesongen om fred på jord har ennå vona i seg og gáva med seg — for oss. Men ute i verda smeller skota, land står mot land, rase mot rase, mann mot mann.

Korleis kan vi da greie å gle oss i freden når verda ligger i lidning? La oss da slå fast at om vi suttrar, løyser det ikkje eit einaste problem. Men er vi takksame for freden, og gler oss over han, kan trongen i oss vakne til å gi andre den freden og gleda vi fekk.

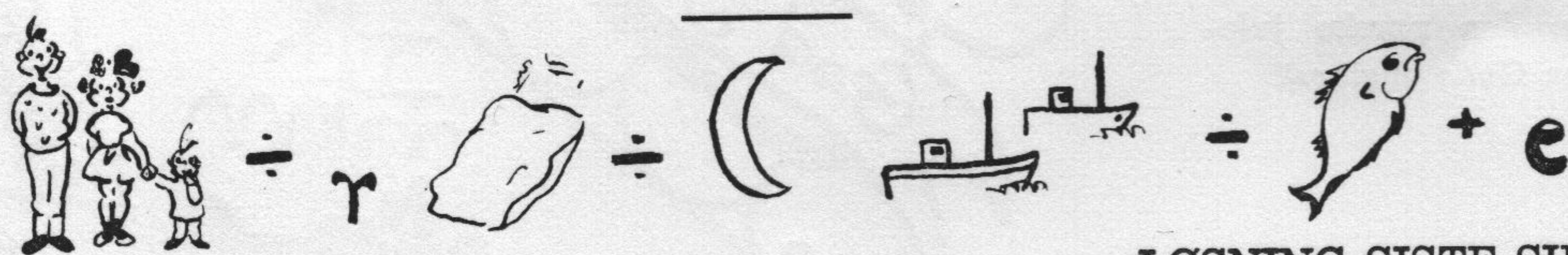
Så må vi aldri gløyme at jula er barnet sin fest. Det vil seie framtida sin fest, for barnet eig framtida.

Ser vi på alt det julebarnet fekk gjøre på jord, må vi undras. Det er lys i livssporet hans. Millioner av menneske har der funne meining og mål.

Barnet i oss svarar ja til bodskapen frå julebarnet. Og det gir von om den freden i hjartet som er føresetnaden for fred på jord.

Med dette fast forankra i vår tru, ønskjer vi kvarandre — og alle — ei velsigna og god jul. Må barnelått og barnesinn, barneglede og barnetru helse julebarnet velkommen til den syndige verda enn ein gong. Og må dei vonene dette føder, bli innfridde.

REBUS:



LØSNING SISTE SIDE.





Skal du sende mange julekort i år? Da synes jeg du skal tegne eller male kort sjøl. Her ser du et som Jan har malt. Er det ikke fint? Jeg er sikker på at du er like flink. Kanskje kan du sende et kort til oss også, slik at vi kan få se hvor flink du er?

## 12 rette

1. Kven har skrive: «Deilig er jorden»!  
x. Ingemann.  
1. Grundtvig.  
2. Brorson
2. Kva tyder advent?  
x. Ventetid.  
1. Førebuing.  
2. Ettetanke.
3. Kva er det tyske ordet for jul?  
x. Hochzeit.  
1. Rad.  
2. Weinachten.
4. Kva finn vi i dag der Jesus blei fødd?  
x. Ein moské.  
1. Ei kyrkje.  
2. Eit herberge.
5. Ein av dei heilage vismennene frå Austerland heitte:  
x. Ametyst.  
1. Melcior.  
2. Hisjan.
6. Keisaren i Rom då Jesus blei fødd heitte:  
x. Antonius.  
1. Nero.  
2. Augustus.
7. Spådommen om Jesu fødsel i Betlehem finn vi hos:  
x. Amos.  
1. Jesajas.  
2. Mika.
8. Nordens apostel er:  
x. Sankt Halvard.  
1. Olav den heilage.  
2. Ansgar.
9. Ein av domarane i Israel var kvinne:  
x. Debora.  
1. Mirjam.  
2. Jefta.
10. Det store norske folkediktverket som handlar om tida frå julaften til trettendagen, heiter:  
x. Trymskvida.  
1. Draumkvedet.  
2. I andre verda.
11. Kven har skrive den norske julesongen: «No koma Guds englar»?  
x. Støylen.  
1. Hovden.

2. Blix.
12. Den engelske julenissen heiter:  
x. Mr. Cristmas.  
1. St. Claus.  
2. Mac' White.

Nr.	i	x	2
1.			
2.			
3.			
4.			
5.			
6.			
7.			
8.			
9.			
10.			
11.			
12.			

1		2	3	4	5	
		6				7
8						
		9			10	
11	12				13	14
15						
		16			17	
18	19			20		
				21		

### VASSRETT:

1. Ølkrus. 6. Elv i Afrika. 8. Russisk forfatter. 9. L\_\_\_\_\_, lovleg. 11. Jentenamn. 13. Beretre. 15. Farge i andletet. 16. Vokalar. 17. — —, lyskjelde. 18. Sopp. 21. Det hender i kyrkja.

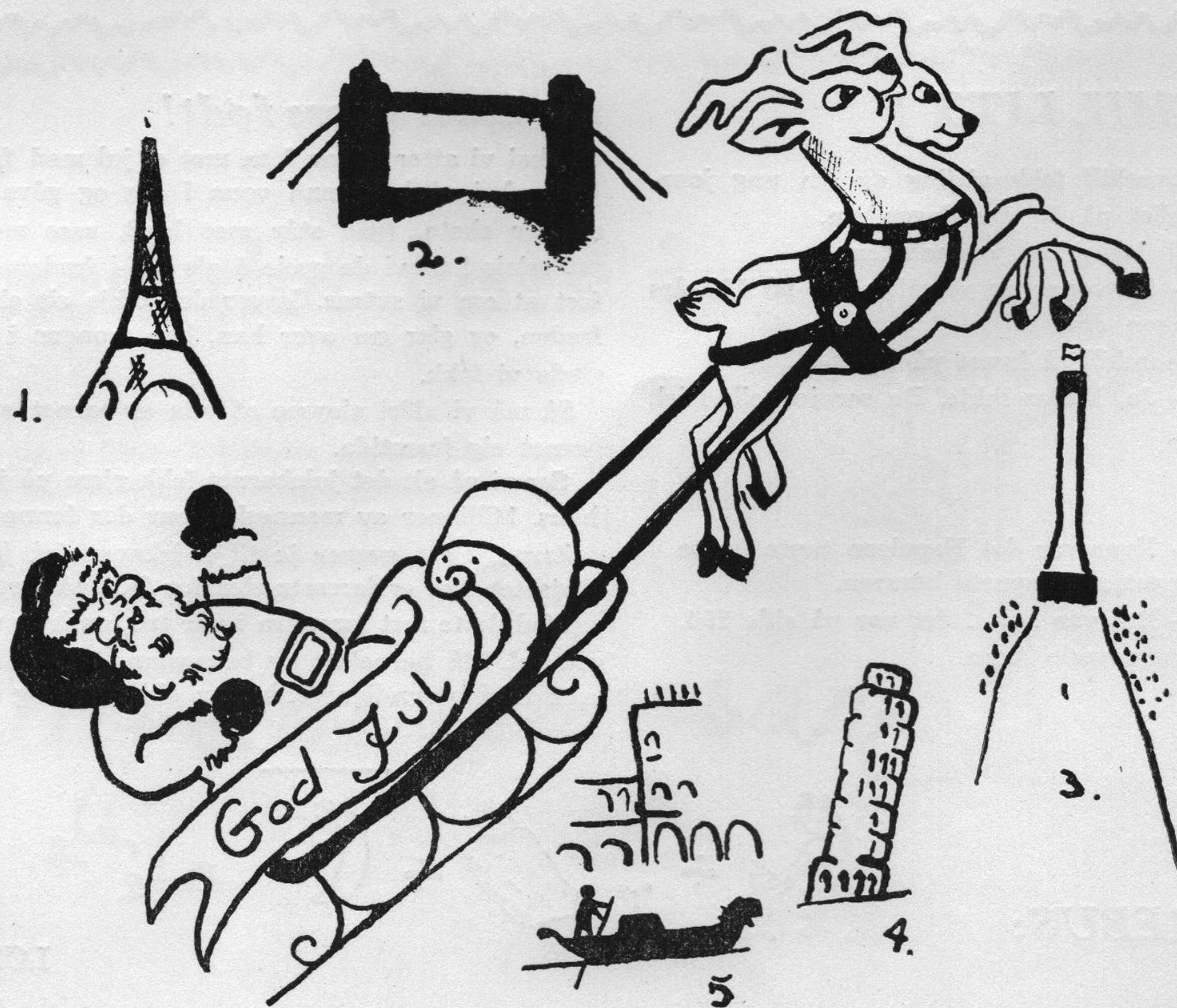
### LODDRETT:

1. Underskrift. 2. Utdanna ved N.T.H. i Trondheim. 3. Budde i ei tønne. 4. Jentenamn. 5. Side. 7. Fase. 10. — —n, om pengar. 12. Motsett av ny. 14. På trea om våren. 17. Uttale seg om framtida. 19. Drykk 20. Ole Dal.

Julenissen har vært travelt opptatt for jul og har besøkt barna i mange land. Mellom annet har han vært innom de byene som du ser bilder fra her.

Men julenissen er en skøyer. Han vil ikke fortelle hvor han har vært, så det må du finne ut.

Svaret står på siste side, men se ikke etter før du har tenkt deg godt om.





# Kan du svare på dette?



1. Kven spela hovudrolla i den norske filmen «Ni liv»?



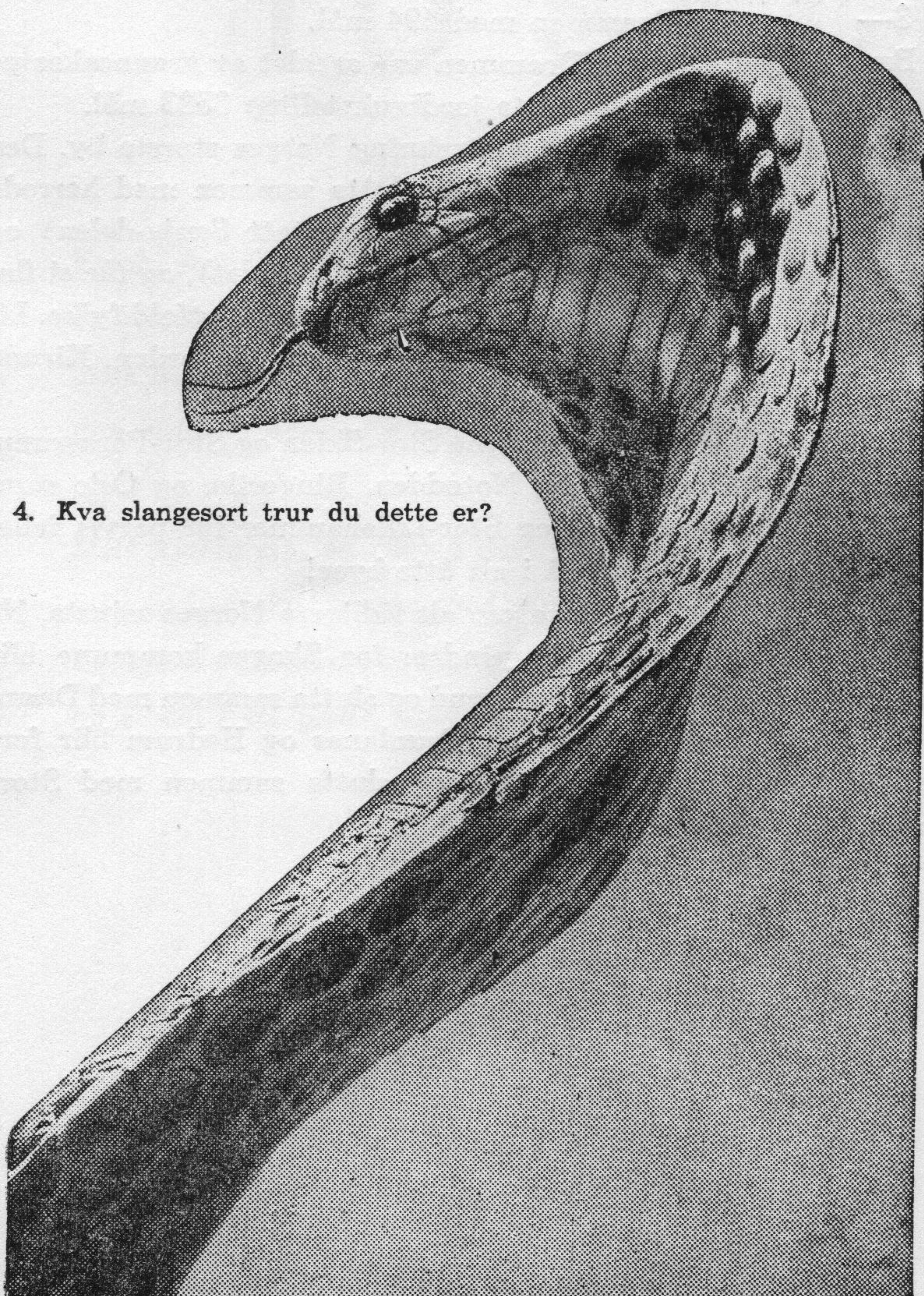
2. Kva heitte dei to som først nådde toppen av Himalaya?



3. Dette er godset til ein av dei store norske diktarane som gjorde danske av seg. Kven var det?

**DU  
FINN  
SVARA  
PÅ  
SISTE  
SIDE**

5. Kven er det som her styrer flåten beint over Stillehavet?



4. Kva slangesort trur du dette er?





## Svar på oppgavene på barnesidene:

Løsning på rebusen:  
BANDYSKØYTER

Byene som julenissen hadde besøkt:

1. Paris — 2. London — 3. Oslo — 4. Pisa — 5. Venedig.

12 RETTE:

X-X-2 / 1-1-2 / 2-2-X / 1-2-1

KAN DU SVARE PÅ DETTE? :

1. Jack Fjeldstad 2. Tensing og Hillary 3. Ludvig Holberg 4. Kobra-slange 5. Thor Heyerdahl.

KRYSSORD:

Vassrett: 1. Seidel - 6. Nilen - 8. Gogol - 9. -egal  
11. Anne - 13. Ak - 15. Teint - 16. Øe - 17. So-  
18. Rørsopp + 21. Dâp.

Loddrett: 1. Signatur - 2. Ingeniør - 3. Diogenes  
4. Ella - 5. Le - 7. Ne - 10. Lå- - 12. Ne - 14. Knopp  
17. Spå - 19. Øl - 20. Od.

REBUSEN:

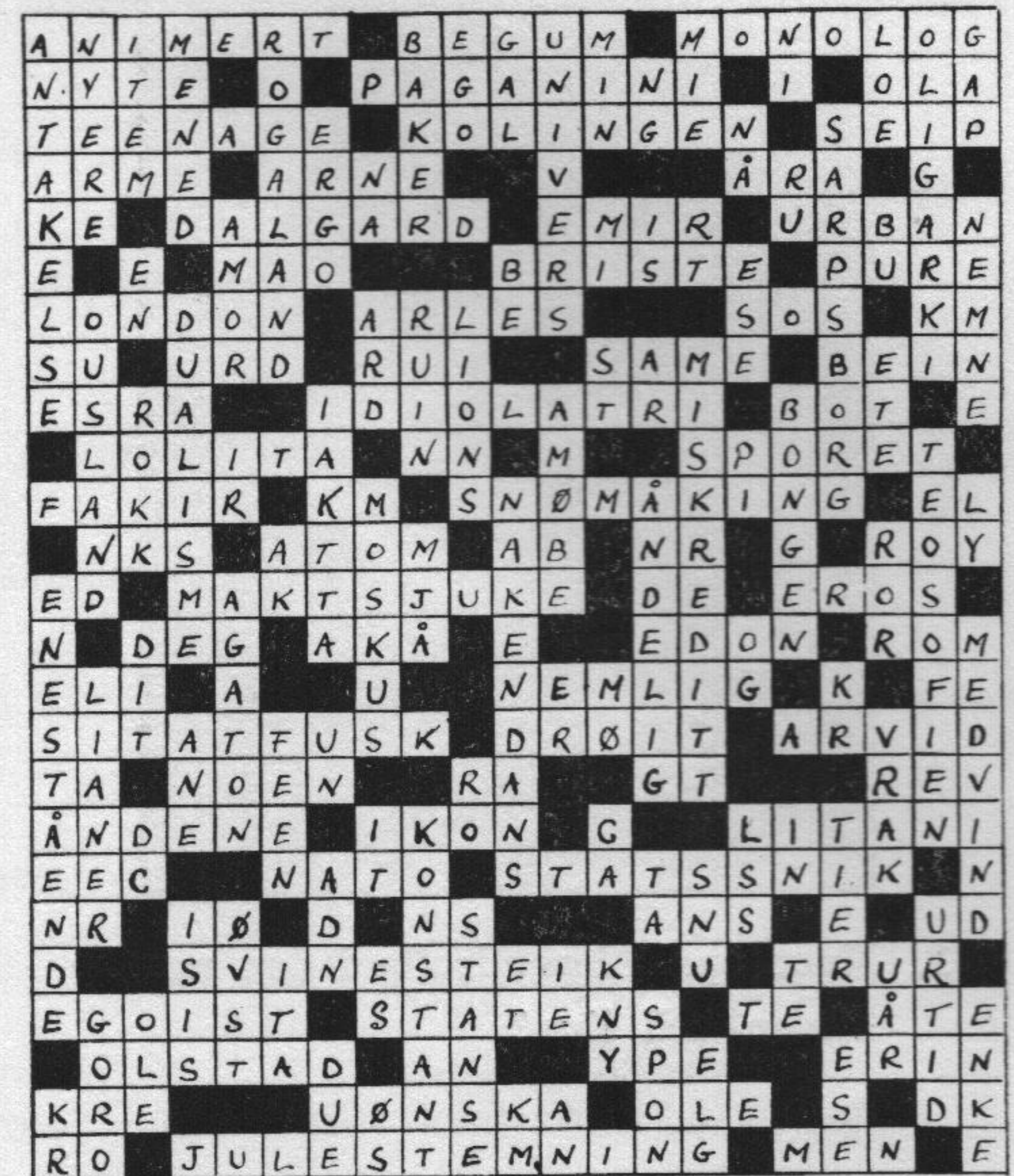
Språklig Samling, vegen til ett skriftspråk.

## Svar på spørsmåla i lett blanding om Norge:

- 1) Den eldste kjente berggrunnen i Norge er et grunnfjellsområde i Sør-Varanger. Det er langt over 2 milliarder år gammalt.
- 2) Det yngste kjente faste fjell i Norge er skifer og sandstein et sted på Andøya i Nordland. Det er kanskje 120 millioner år gammalt. Rundt regna kan vi altså si at de eldste delene av mor Norge er 2 milliarder år eldre enn de yngste.
- 3) Grunnfjellet på austsida av Oslofjorden er om lag 850 millioner år gammalt. Berggrunnen på vestsida er mye yngre — lavlandet i Asker og Bærum 3—400 millioner år, de vulkanske bergartene fra Bærum og helt sør til Tjøme bare 200 millioner.
- 4) Topper over 2000 meter finnes på Dovrefjell (Snøhetta 2286 m), på Jan Mayen (Beerenberg 2277m) og i Rondane (bl.a. Rondeslottet 2183 m). De tenkte kanskje ikke på Beerenberg? Men etter lov av 27. februar 1930 er Jan Mayen en del av Kongeriket Norge.
- 5) Den høyeste toppen i Nord-Norge er Oksskolten, 1915 m, og ligger i den fagre gruppa Okstindan. Den er 2 meter høyere enn Suliskongen, som lenge ble regna for den høyeste.
- 6) Gaissa er samisk og betyr «høgt fjell», og Gaisene er samlenavnet på den nesten sammenhengende muren av nokså høge og ganske bratte fjell som skiller fjordbotnene i Porsangen og Laksefjord fra Finnmarksvidda.
- 7) Europas fire djupeste innsjøer er: Hornindalsvatn 514 m, Tinnsjø 460 m, Mjøsa 449 m, og Salsvatnet

## FRAMSYNS

store julekryssord:



i Nord-Trøndelag, 445 m. Den femte er Lago di Como, Italia, 410 m.

- 8) Sognefjorden 170 km, Trondheimsfjorden 130 km og Hardangerfjorden (fra Skorpegavlen til Odda) 124 km, er Norges tre lengste fjorder.
- 9) Før i tida var Femund nest største innsjø i Norge med ei flate på 202 km<sup>2</sup>. Nå er Røssvatnet i Nordland demt opp, så det ved høyeste vannstand dekker 206 km<sup>2</sup>.
- 10) De fem silurbygdene på Østlandet er Hedmarka, Toten, Hadeland, Ringerike og Drammensdalen.
- 11) I Lensvik, Nord-Trøndelag, var jordbærarealet ved siste jordbrukstelling 822 mål. Det er overlegent det største i landet. Som nummer to kommer Lier ved Drammen med 494 mål.
- 12) I Lier ved Drammen var arealet av grønnsaker på friland ved siste jordbrukstelling 3533 mål.
- 13) Tromsø blir i utstrekning Norges største by. Den nåværende byen blir slutta sammen med herreda Tromsøysund, Hillesøy (unntatt Senja-delen) og Ullsfjord (unntatt Svensbyområdet), og får ei flate på ca. 2400 km<sup>2</sup>, altså mer en Vestfold fylke. Likevel blir byen ikke den største i Norden. Kiruna i Sverige dekker 14 137 km<sup>2</sup>.
- 14) De nye kommunene Stor-Skien og Stor-Porsgrunn, Kongsberg og Notodden, Ringerike og Oslo samt Stor-Gjøvik og Stor-Lillehammer får parvis felles grense. Altså i alt åtte byer!
- 15) Vestfold fylke var alt tidligere Norges minste. Nå blir det enda mindre: for Skoger kommune blir ført over til Buskerud og slutta sammen med Drammen, og strøk av Brunlanes og Hedrum blir ført over til Telemark og slutta sammen med Stor-Porsgrunn.



«Inga ordliste har før gledd meg meir enn denne.»

TO NYE ORDLISTER

Alf Hellevik

NYNORSK

ORDLISTE

NORMALUTGÅVE

a-infinitiv. 20 000 ord. Kr. 4.80, ib. i mjuk plast kr. 6.50.

STØRRE UTGÅVE. 2. opplaget.

e-infinitiv. 30 000 ord, med eit svært viktig fornorskings-tillegg og liste over forkortingar. Kr. 7.60, ib. i mjuk plast kr. 9.80.

«Båe utgåvene er særst verdfulle arbeid, kvar til sitt føremål. Men eg, som naturleg kan vere for ein gymnasrektor, er særleg oppglødd for den større utgåva, som har råka skolekrava våre midt i blinken med si «alt i eitt»-ordning. Her har vi fått sjølve ordlista

i nynorsk for den høgre skolen og lærarskolen. Inga ordliste har før gledd meg meir enn denne.»

*Rektor, dr. philos. Asbjørn Øverås.*

«DEN BESTE NYNORSKE ORDLISTA EG HAR HATT.»

*Skulestyrar Bjarne Slaggard.*

Sigmund Skard:

MÅLSTRID OG MASSEKULTUR

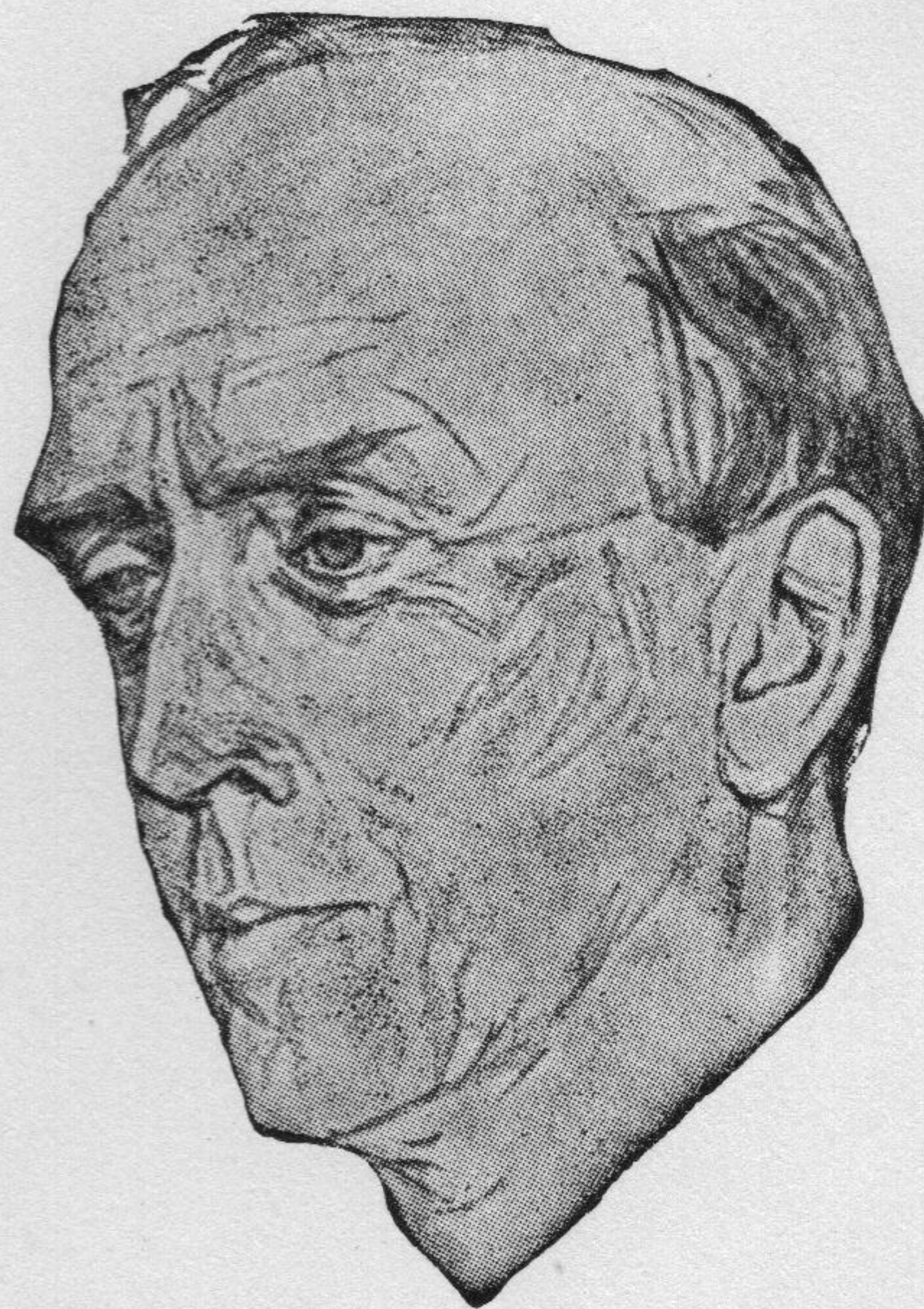
Tankar til ettertanke.

Kr. 15.00.

Det er ikkje mange i norsk kulturliv som har Sigmund Skards vide bakgrunn når det gjeld å drøfte desse spørsmåla. Forfattaren vil freiste hjelpe fram eit meir sakleg og realistisk ordskifte, kring ei sak som verdsutviklinga på mange måtar set i nytt lys. Boka er eit kulturoppgjær med perspektiv langt ut over dagen.

«EN VERDIFULL OG DYPTGÅENDE vurdering av språkstriden i Norge, sett fra nasjonalt, sosialt og individuelt synspunkt. Mye av det tenksomme nordmenn har følt og ant bak den kvasse striden, har han her klare og rammende uttrykk for . . . Sigmund Skards bok er en utstrakt hånd i denne lite trivelige situasjonen. Bli den forstått og tatt imot like åpent og ærlig som den er rakt fram, kan den føre til forsoning og særlig samarbeid over heile språkfronten om umistelige nasjonale verdier.»

*Gustav Natvig-Pedersen i Stavanger Arbeiderblad.*



**DET NORSKE SAMLAGET**

STØTT ARBEIDET FOR

**ett norsk skriftspråk**

Tegn Dem som medlem eller gi ei gave

Postgirokonto nr. 16378

**LANDSLAGET FOR SPRÅKLIG SAMLING**

boks 636, Oslo 1

Omslaget etter maleri av Bjørn Smith-Hald



**BLADET  
SPRÅKLIG SAMLING**

Skriv til bladet SPRÅKLIG SAMLING, boks 636, Oslo, etter opplysninger og gratis prøveeksemplar.

**ORDLISTER  
FOR ALLE**

---

**HALVOR DALENE**

**Nynorsk og bokmål med  
tilnærmingsformer.**

**Heftet kr. 4.50. Innb. kr. 7:-**

**ASCHEHOUG FORLAG**